

G. PANU

SUFRAGIUL UNIVERSAL

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «LUPTA», AL. LEFTERIU.

1893.

SUFRAGIUL UNIVERSAL

SUFRAGIUL UNIVERSAL

INTRODUCERE

Multe sunt instituțiile incompatibile cu spiritul modern și care constituie o pedică pentru realizarea revendicărilor populare.

Este însă o reformă fără de care ideile democratice și emanciparea economică a maselor nu se poate face, o reformă singură în stare de a modifica situația politică actuală, singură care va putea să nimicească coteriele politice și să dea naștere la partide cu bază largă populară, singură care poate mătura și curăți terenul de politicienii ordinari și de lingușitorii tronului, singura, mai adaog, care va izbuti să pună un friu puterii regale și să reducă pe rege la rolul modest de șef al unui popor liber. Acea reformă, cititorii au înțeles deja, că nu este alta de cât

modificarea legii actuale electorale și introducerea votului universal.

Această reformă, nu mă sfiesc a o pune înaintea orî-cărei alteia cu caracter politic. Dacă cine-va m'ar întreba: ce preferî momentan, o republică cu sufragiū restrâns sau o monarhie cu votul universal, aş răspunde fără îngăimeală că prefer pe cea din urmă. Și nu aş fi neconsecuent.

Căci dacă este vre-o reformă politică care să influențeze mai mult asupra soluțiunilor economice ale democrației, de sigur că este votul universal. Cu o regalitate constituțională, având sufragiul universal, țara poate să'și dea instituțiile cari îi plac, masele populare pot căpăta influența pe care o merită în stat; cu sufragiul însă restrâns, cu detestabilul regim a celor trei păcătoase colegii actuale, să fie bine știut de orî-ce radical sau democrat, că reformele pentru cari luptăm nu se pot realiza nici-odată. Căci preponderența politică fiind, în actualul regim electoral, în mâna unei înguste și subțiri clase dirigente, evident că această clasă nu va consimți nici odată ca să se sinucidă ea însăși. Coteriele politice aū viața dură și un egoism nelimitat, nu ele vor ceda cel mai mic lucru care ar tinde să le ia puterea din mână.

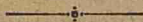
Am zis că fără sufragiul universal noi nu vom putea realiza nici o dată nici una din reformele noastre. În adevăr, știind din ce elemente se compun actualele colegii și mai știind formațiunea obișnuită a camerilor, este o utopie a crede că darea de pământ tuturor țăranilor, impozitul progresiv, mărginirea influenței marelui proprietăți, etc., vor putea deveni articole de lege. Este iarăși o utopie de a crede cum că parlamentele eșite din sufragiul restrâns și censitar vor aborda și vor da soluții largi tuturor chestiilor economice care se discută în țările cu sufragiul universal, precum raporturile dintre lucrător și patron sau proprietar, asigurarea vieții și a bătrâneților fie căruia român muncitor, mărginirea influenței capitalismului în producția industrială și altele.

Parlamentele colegiilor restrânse vor da din când în când just atât, în asemenea materie, cât să poată spune și striga că au făcut ceva pentru clasele laborioase. Și a doua zi chiar, când vor acorda un beneficiu mai real, se vor grăbi să ia cu mâna stângă ceea ce au dat cu mâna dreaptă. Aceasta au făcut-o când cu legea rurală de la 1864: au desființat claca, dar a doua zi au stabilit muncile agricole mai teribile de cât claca însăși.

Pentru reformele economice sufragiul universal este condiția sine qua non. El primează toate chestiile, și cum am mai zis, fără el, propaganda noastră va fi tot d'a-una de idei, nici odată de fapt, de practică.

De aceia voiă aborda chestia sufragiului universal ca intrând în programul radical și constituind unul din cele mai capitale puncturi din acel program.

G. PANU.

ADVERSARI

SUFRAGIULUI UNIVERSAL

I.

Din toate reformele politice, realizate de o sută de ani, cea care a întâmpinat și întâmpină mai multă rezistență, în clasa veche și actuală dirigentă, este votul universal. Libertatea individuală, libertatea presei, a întrunirilor, etc., au fost cum au fost obținute. De altă parte, de voe de nevoe s'a recunoscut dreptul ca în dirigerea afacerilor statului să participe, în principiu, și poporul.

Când a fost însă ca principiul să se pună în practică, atunci cele mai subtile și mai de rea credință distincțiuni s'au formulat. Faptul concret de *popor*, a fost pus și trecut prin tot felul de ambalaje legale, noțiunea clară de *națiune* a fost sofisticată, îmbucătățită și redusă ast-fel în cit, cine se uită la popor și la națiune în carne și oase și privește apoi ce au făcut diriguitorii din ele, se sperie de atâta rea credință, de atâta cinism.

Combi-na-țiile la cari aũ dat loc acordarea drepturilor politice sunt infinite. Numãrul s'a cãntãrit cu dramul, apoi a fost fracționat în chipurile cele mai fantastice; la baza sistemului s'aũ admis tot felul de condiții absurde și restrictive, norma dupã care aũ fost acordate drepturile politice a variat în modul cel mai nelimitat. Și toate acele combinații, toate acele distincții și subtilități, în ce scop? În scop ca sã se acorde la cãt se poate mai puțini cetãteni drepturile politice, în scop ca de la acele drepturi massa adincã a locuitorilor, adicã acea ce constituie *poporul și națiunea*, sã fie, sub tot felul de pretexturi, îndepãrtatã.

Se înțelege cã clasa dirigențã a avut grije ca sã figureze ea cea întâi în toate combinațiile legilor electorale, ea este pusã în toate sosurile politice. Cãci de!... cine împarte parte își face.... Așa, chiar în sistemele electorale cele mai cen-zitare, s'a gãsit tot-d'a-una mijloc de a introduce așa numita culturã și capacitate, constatate prin diplome și certificate de studii. Nu s'aũ gãsit însã de cãt locuri foarte modeste, — când s'aũ gãsit, — pentru milioanele de muncitori, cari țin cu spetele lor întreaga economie a țãrei.

Toate merg însã pãnã la votul universal, aici cea mai teribilã rezistențã opune clasa dirigențã. Cu cãt cautã cine-va a se apropia și în exercitarea drepturilor politice de noțiunea realã de popor, cu atãta rezistențã este mai mare. Politicianii și combinatorii de legi electorale aũ gãsit mijlocul ca din un popor d. e. de un milion de bãrbați, sã facã unul numai de 50 — 60,000. Reducând ast-fel în

mod arbitrar numărul, creând un popor arbitrar și de fantazie, se înțelege că clasa dirigentă, care nu numără mai mult de 30—40,000 de cetățeni, se înțelege zic că ea își crează o situație minunată politică. În un nămol de un milion de votanți, ea ar dispărea ca o picătură de apă; în un corp electoral de 50—60,000 cel mult 80,000, ea are și poate să își păstreze pe viitor o influență preponderantă.

Iată tot secretul sistemelor electorale cu sufragiu restrâns. Toate argumentele care se dau pentru a justifica această mutilare a poporului sunt pure pretexte. Ele tind a masca următorul fapt brutal: o mână de cetățeni având, fie prin avere, fie prin cultură, o situație excepțională, caută a menține asemenea privilegiu neconținut și se refuză de a împărți beneficiile situației lor cu numărul cel mare al conaționalilor lor.

Trebue să se obișnuiască cine-va a căuta interesul și egoismul în fundul tuturor chestiunilor politice sau economice care se prezintă la suprafață sub aspectul cel mai dezinteresat și cu un lux de cuvinte frumoase care încântă. Eî bine, cum am zis, în fundul chestiunii sufragiului restrâns, nu este altceva de cât o chestie de interes, de conservatie, de existență a unei clase, de luptă din partea exploataților în contra exploataților.

Eū știu că în numele interesului general, al siguranței Statului, al pericolului național, se justifică starea de restricție electorală. Argumentele nu lipsesc cauzelor celor mai nedrepte. Este vorba însă, dacă acele așa anumite argumente, au vre-o valoare când le discuți

și dacă, cu cât intri în inima acestor chestiuni, nu vezi cum-va vârful nasului clasei dirigente. Ceea ce mă voi încerca a face.

II.

Sunt două feluri de oameni cari se opun la introducerea votului universal. Intei sunt cei interesați în cauză, aceia cărora noul sistem electoral li-ar strica, li-ar lua toată puterea și preponderanța, sunt acei ce formează clasa dirigentă actuală. Cu aceștia nu se discută, ori ce discuție este de prisos.

În adevăr, cum voești să convingi pe un om care își cunoaște interesul, ca să facă ceva contra lui? Cum poți pretinde să te aprobe un om luminat în o chestie care știe că va fi fatală lui? Este a cere imposibilul, este a pretinde ceea ce nimeni nu are dreptul de a pretinde, sinuciderea, distrugerea cui-va prin el însăși.

În zadar chiar ai pretinde asemenea lucru. În zadar ai discuta, rezultatul va fi un *non possumus* categoric. Istoria politică contemporană precum și cea veche arată cu prisosință că clasele sociale, castele, nu au renunțat nici-odată de bună-voe la privilegiile lor și acestea li s'au răpit cu puterea de poporul năpăstuit. Și aceasta este adevărat, chiar când aparența s'ar arăta în unele cazuri favorabilă părerei contrare.

Așa, văzut'ati un rege care să fie partizanul republicei și să abdice el și cu familia lui în

favoarea formei republicane de guvernământ ? Văzut-ați un republican militant pe tron ? Auzit'ați de o clasă socială, de exemplu cea aristocratică, care când e scutită de impozite să ceară ea singură a fi supusă la plata birului, întocmai ca și cea-laltă clasă ? Văzut-ați un corp electoral închis, care el singur să-și distrugă privilegiile și să primească în sânul său elementele considerate cu dispreț de el ? Eu nu am văzut, nici am auzit de asemenea lucruri.

S'a întâmplat și se poate întâmpla ca o clasă privilegiată, un corp închis și favorizat, să facă concesiuni, să renunțe la oare-cari privilegii, să deschidă porțile la elemente noi, în urma unor presiuni teribile, în urma unor protestări și reclamații energice. În acest caz, nu se poate zice că clasa privilegiată a recunoscut necesitatea reformei și a făcut'o ea. Ceea-ce se poate numai pretinde este a se zice că acea clasă privilegiată a recunoscut că rezistența absolută și intransigența vor fi definitiv fatale, și cu un spirit de oportunitate dictat de nevoie ea a preferat a face concesiuni, ea singură, pentru a 'și mai prelungi existența, de cât a înfrunta pericole imediate.

Așa, se poate ca o cameră censitară să proclame sufragiul universal, se poate ca un rege absolut să concedeze o constituție liberă, se poate ca o clasă socială să recunoască că și ea trebuie să plătească impozite. Ceea ce voesc să spun și ceea-ce înțelegeam mai sus când ziceam că o clasă privilegiată nu se distruge ea singură, este că o asemenea clasă nu re-

nunță de bună voe, de la sine, fără nici o reclamație, fără nici o presiune, la privilegiile ei și că pe cât timp nimeni nu ridică protestări, instituțiile cele mai odioase, privilegiile cele mai nejustificate sunt practicate fără scrupule, fără muștrare de conștiință, de cei cari se folosesc de ele.

Aceste le zic pentru ca cetitorii să înțeleagă că tratând chestia sufragiului universal și propagând această idee, nu mă adresez de loc la cei cari trag foloase politice, sociale și economice din starea actuală de lucruri, nici nu caut a-i convinge, fiind că știu mai înainte că aceasta este de prisos.

Mă adresez deci la alții. La cine? La a doua categorie despre care am vorbit mai sus. Aceasta a doua categorie se compune din oameni de bună credință, cari fără interes hrănesc idei dușmane votului universal, din alții cari nu au asupra acestei materii nici o idee fie în bine, fie în rău, și în fine din cei mai mulți cari au un interes capital politic și economic în introducerea votului universal și cu toate acestea ei nu și dau seamă de acest interes până întru atâta, în cât să sunt indiferenți ideii său; ceea ce e mai curios, sunt chiar contra.

Cu elementele aceste deosebite cari compun dacă nu dușmanii dar cel puțin indiferenții pentru votul universal, voi căuta a discuta. În aceste elemente stă izbânda ideii. Când categoriile de mai sus se vor converti la regimul votului universal, succesul va fi asigurat, cu toată opunerea celor cari au inte-

res la menținerea actualei legi electorale. Când
opinia publică va fi luminată asupra acestei
chestii, imi va fi indiferent dacă la minister
și în parlament vor fi dușmani ai votului
universal. Ei vor fi nevoiți ori să'l admită,
adică să se supună, oftând, curentului, ori să
dispară sub presiunea forței morale și a pro-
testărilor energice.

SOCIOLOGIA ȘI MULȚIMEA

I.

De sigur că politica precum și cunoștințele care privesc chestiile sociale și economice, nu au tendința de a constitui o știință. Sunt părți din cunoștințele privitoare la societate, care au luat deja pe ici pe colea caracterul de știință, adică de legi generale și neschimbătoare în anume condiții. Unele ramuri din vastul material sociologic au devenit apanajul specialiștilor cari se prepară prin studii îndelungate pentru a putea corespunde pe cât e cu putință la nevoile sociale.

Prin urmare la întâia privire se pare straniu, absurd chiar, cum în un domeniu așa de vast și de variat ca acela al cunoștințelor politice și sociale, domeniu mult mai greu de cât acela al științelor pozitive, chestiunile cele mai însemnate și mai vitale se tratează și se rezolvesc nu de specialiști, ci de oameni fără nici o preparație, de simplii cetățeni, de alegători și de aleșii lor de la întâmplare.

Pentru a rezolvi chestiunile complicate privitoare la societate, se cer cunoștinți întinse și un spirit de obiectivitate înaltă, cu toate acestea ele sunt date pe mâna tuturor, și dacă

in domeniul mult mai restrâns ca acela de exemplu al chimiei, fizicii, etc., se cer specialiști, în acela de care mă ocup nu se cere nici o preparație prealabilă.

Această obiecție care o fac, a isbit pe multă lume. Sociologii de cabinet o formulează mai cu seamă pentru a critica aspru starea actuală de lucruri. Herbert Spencer, care în chestiile practice sociologice este omul cel mai reacționar și mai disprețuitor, în numele științei ajunge la concluzii pe care conservatorii și partidele vechi le exploatează în favoarea credințelor lor politice, strigând: «dacă suntem contra domniei numărului, dacă voim să restrângem cercul celor ce se ocupă cu politica, aceasta o facem de acord cu sociologii și cu oamenii de știință.»

Obiecția de mai sus dacă lovește în toate sistemele și regimurile electorale, fie ele ori-cât de restrinse și de înguste, ea însă pare a da o lovitură decizivă sistemului electoral bazat pe votul universal.

În adevăr, în nici un sistem obiecțiunea nu pare a avea mai multă valoare de cât în acela după care toți cetățenii, având o vârstă oarecare, fără nici o altă condiție, sunt declarați apți de a aborda și rezolvi toate chestiile cele mai complicate. În nici un sistem contrastul nu pare mai mare văzând pe un economist vărsat în ale științei sale sau pe un financiar având tot acelaș rol ca și cel din urmă om incult și ignorant, cum aceasta există în sufragiul universal.

S'ar părea deci că știința socială condamnă sistemul votului universal, s'ar părea că de-

mocrații cari au îmbrățișat toate progresele în deosebitele ramuri speciale, sunt antiștiințifici, sunt primitivi, când apără și propagă un regim electoral care ar fi negațiunea cunoștințelor sociale, contrariul științei sociologice.

S'ar părea de asemenea că cu cât un regim electoral este mai restrîns, bazat pe mai multe restricții și distincții, și cu cât înlătorează pe mai mulți cetățeni de la participarea la afacerile politice și sociale, cu atât acel sistem este mai aproape de idealul sociologilor și de cerințele unei riguroase științe sociale.

Așa, dacă admitem momentan acest punct de vedere, va trebui să constatăm că sistemul electoral din Belgia este superior celui din Franța, că regimul politic din Austria este mai științific de cât acela din Germania, că noi Români cu chestiile sociale, politice și economice suntem mai în conformitate cu cerințele sociologice de cât Americanii, Englezii, etc.

Tot din acestea ar urma că țările care caută a ține seamă de sociologi, departe de a voi să își lărgescă colegiile electorale și să le dea o bază mai vastă, din contra ar trebui să ceară revizuirea în sensul de a îngusta și de a elimina cât se poate mai mult numărul care nu poate fi de cât incult, inconștient, lipsit de orî-ce preparare sociologică.

Iată mi se pare chestia în toată nuditățile ei, pusă pe terenul cel mai solid pe care îl aleg de obicei adversarii votului universal, în special, și adversarii a orî-cărui regim reprezentativ în general.

Să discutăm și să vedem dacă obiecțiile pe

care le-am spus sunt fondate sau dacă nu cum-va este la mijloc o confuzie, o neînțelegere, care dă o aparență de adevăr, acolo unde nu este.

II.

Dacă sociologia cu toate ramurile ei multiple ar fi o știință cunoscută și recunoscută ca ast-fel de toată lumea, o știință înaintea rezultatelor căreia fie-care să se închine ca înaintea evidenței, natural că criticele adresate sistemului de guvernare prin mulțime, prin cei culți și cei inculți la o laltă, sistemul sufragiului universal, ar fi fondate.

În adevăr, ar fi monstruos, științificește vorbind, ca să existe o clasă restrânsă de oameni care să aibă în mână soluțiile irecuzabil demonstrate a tuturor chestiilor sociale, industriale, economice, etc., care să fi dovedit matematicește că nu e de cât o singură formă de guvernământ, care să aibă la îndemână pentru fie-care boală socială un leac infailibil, precum este, de exemplu, chinina în contra frigurilor, și cu toate acestea să vedem că popoarele nu bagă în seamă pe acci perfecți sociologi, că mulțimea preferă a căuta ea soluțiile, că politicianii discută asupra formei de guvernământ și că vulgul lasă remediile infailibile pentru relele sociale și administrează singur doctorii practice, băbești, absurde.

Așa, evident că ar fi un mare scandal ca un om politic să persiste a zice că sufragiul tuturor este preferabil unui guvern eșit din o clasă restrânsă, compusă din oameni care

ar ști să dovedească tot ce afirmă cu evidența, ca două și cu două fac patru.

Cu alte cuvinte, dacă știința sociologică ar deveni fără replică, dacă adevărurile arătate de ea în chestiile sociale, nu ar provoca nici o discuție, nici o obiecție, după cum aceasta se întâmplă cu unele din adevărurile demonstrate de științele fizice, chimice, etc., atunci de la sine societatea, cred, cu o rezervă pe care o voi expune îndată, că și-ar croi o altă formă de guvern, un alt sistem reprezentativ, o altă bază socială.

Și aceasta s'ar întâmpla fără violențe, fără impunere. Așa, dacă în condițiile de mai sus, popoarele ar înlocui sufragiul universal prin un corp electoral restrâns compus numai din oameni infailibil competenți, să fie siguri d-nii reacționari că această reformă nu ar fi impusă cu forța, nu ar fi dictată cu toate protesturile amare. Nu, ea ar fi admisă de bună voe de toată lumea, acel colegiū electoral s'ar întemeia cu consimțământul tuturor, în puterea evidenței, în puterea adevărurilor infailibile și a competenței nediscutate a celor ce 'l vor compune.

Acest punct este foarte important, voesc deci să 'l pun în evidență. Am zis că sociologia devenită știință s'ar impune prin forța convingerilor tuturor. Așa nimenea nu s'ar gândi în o chestie, de exemplu de impozite, să propună și să susțină ceea ce ar fi contrar demonstrat, cu tăria unei demonstrații fără replică. Nimenea nu ar îndrăzni să dea în chestia industrială o soluție oare-care, pe când sociologiū ar fi dovedit cu puterea nerecuza-

bilă a evidenței, că nu este de cât cutare soluție și nici de cum alta. Specialiștii ar căpăta în mod legitim și fără contestare locul întâiu, locul exclusiv chiar în materie și colegiul format de ei, menit de a governa popoarele, ar fi un colegiū natural, necontestat și neimpus nimăruū.

Pentru a se vede mai bine ceea ce voesc să spun, să dau câte-va exemple. Astronomia, în unele părți ale ei, este o știință perfectă ale căria constatări sunt nediscutabile. În această materie astronomul se impune restului oamenilor fără ca să rădice nici o contestare. Nu am văzut încă până acum pe nici un om profan în ale acestei științe, fie omul cel mai preumțios, opunându-se la demonstrațiile astronomiei. Nu am văzut de asemenea oameni străini de această materie, ca să aibă curagiul de a o trata în publicitate, și de a pretinde că sunt specialiști și că știū tot atât cât știū astronomii.

Alt exemplu. Chimia, fizica, mecanica, matematicile, științele naturale, etc., au părți pozitive, asupra cărora nu mai incapse discuție. Restul concetățenilor știū aceasta și au convingerea că chimistul, fisicianul, mecanicul, etc. cunosc mult mai mult în materia lor proprie, de cât ei simplii muritori. Cum se face, că oameni foarte culți, mai cu seamă aceștia, recunosc fără să murmure autoritatea specialiștilor în asemenea materii? Cum se face că primesc concluziile evidente ale celorlora fără nici o rezistență? Răspunsul este ușor de dat. Fiind-că chimiștii, fisicii, etc., prin ocupația lor, prin studiile și mai cu

seamă prin rezultatul ocupației lor, dovedesc că ceea ce susțin este irecuzabil, că specialitatea lor este o știință natural închisă asupra căreia pentru a vorbi și a discuta se cere o preparație specială.

Ei bine, revenind la sociologie, la știința omului în societate, întreb, oare această știință căpătat'a ea acel caracter de precizie și de siguranță absolută, nediscutabilă, care îl au unele părți din științele din cari am dat exemple? Cred că nimenea nu ne va răspunde *da*. Atunci ce este de mirat dacă oamenii în genere nu voesc să se cărmuiască în materie socială de o clasă restrânsă, care nu posedă adevăruri nediscutabile și, întru cât e nerațională pretenția că în lipsă de oameni absolut competenți este mai preferabil a da ocărmuirea tuturor, de cât unei clase foarte puțin pregătită și cu foarte multe apetituri?

III.

Intr'un singur caz, am arătat, dreptul științific, notați că zic științific, iar nu social, de a participa la afacerile care privesc pe societate, ar putea fi contestat mulțimei, anume când sociologia cu toate ramurile ei multiple ar fi o știință așa de exactă în cât fie-care să fie nevoit intelectualmente și moralmente a se închina înaintea adevărurilor și a soluțiilor ei.

Am zis științific și nu social. În adevăr, când politica ar deveni o știință pozitivă, și s'ar dovedi că numai soluțiile ei sunt cele drepte, încă nu va fi nimenea în drept să le impună cu forța societății, pe cât timp aceasta nu ar voi. Chiar când s'ar demonstra până

la evidență cum că singurul corp competent de a se ocupa de afacerile statului și ale societății ar fi un corp restrâns, compus din oameni necontestat competenți, încă nu se va justifica măsura de a impune mulțimei acest stăpân, pe câtă vreme mulțimea unanim nu va recunoaște evidența acestei necesități.

Așa, un exemplu: Sunt școli pentru ingineri, arhitecți, medici, chimiști, etc. Ceii ce studiază în ele ies cu diplome prin care se afirmă capacitatea și competența lor. Întreb, oare numai în puterea diplomei și a presumpției de știință un medic, un chimist un astronom, etc. impune cunoștințele sale societății? Oare când sunt bolnav mi se impune cu forța îngrijirea unui medic? Oare mă silește cine-va cu brutalitate ca să recunosc că pământul se învârtește în jurul soarelui iar nu acesta în jurul pământului? Oare când chimistul vine în o manufactură, cu brutalitate caută el să impună patronului modul și procedurile de a avea culori frumoase, etc.? De sigur că nu.

Dacă primesc îngrijirile medicului este că sunt convins că el e competent, și că eu nu sunt; dacă recunosc adevărurile astronomice este că sunt încredințat de rara competență a celor ce s'aū ocupat cu descoperirea lor; dacă primesc combinațiunile chimice ale chimistului este că tendința îmi arată că fără dânsul eu nu ași fi căpătat culori așa de frumoase pentru stofele mele și așa mai departe.

Ei bine, așa trebuie să se întimple și în cercul cunoștințelor sociale, cu mult mai grele și mai complicate. Există un corp res-

trins, dar absolut competent, în chestiile sociologice? Nu are de cât să se impună el singur restului societății, după cum se impun mai mult sau mai puțin cele-lalte corpuri restrinse de savanți. Iată de ce ziceam la început, că drept științific poate exista pentru oameni competenți de a voi să se impună profanilor; drept social, însă, adică dreptul de a uza chiar de presiune, chiar de puterea legală și executivă, pentru a'și exercita și aplica rezultatul descoperirilor și al cunoștințelor sale, acest drept nu poate exista, nu trebuie să existe nici o dată.

Societatea în marea ei majoritate poate să nu admită chiar concluziile științei celei mai pozitive. Acest lucru este trist și deplorabil, dar el s'a văzut. Ei bine, nimeni nu este autorizat de a uza de forță pentru a'și impune chiar adevărurile cele mai elementare, căci și aceasta este un fel de tiranie, o stăpânire brutală și adevărurile chiar cele mai necontestate trebuiesc să se impună minții, convingerei, iar nu trupului în mod forțat.

Aceasta în cazul când politica ar fi o știință. Este însă așa? Toată lumea știe că nu. Necontestat că o mare parte din savanți se dădău la diversele ramuri ale cunoștințelor sociale. Așa politica propriu zisă, economia politică, finanțele, chestiile sociale, etc., etc., au făcut pași mari, și câte o dată au ajuns la rezultate aproape pozitive. Biologia vine și ajută sociologiei, istoria omului și a popoarelor din cele mai vechi timpuri aduce neconținut lumini noi în chestiile arzătoare și grele, în problemele sociale. Necontestat că

sunt oameni competenți, foarte competenți în ale politiceii, în ale științei de a cunoaște oamenii și a-i governa; necontestat că este o pătură socială mult mai serios preparată pentru a dirigia afacerile statelor și a popoarelor, de cât mulțimea cea mare care nu are nici timpul nici posibilitatea de a se ocupa cu ast-fel de chestii.

Dar serios vorbind, poate pretinde cine-va că sociologia a căpătat acel grad de siguranță care îl au în unele părți cele-lalte științi? Se poate susține că există o pătură socială care este așa de competentă în ale guvernării și stăpânirii societăței, în cât restul oamenilor să se închine ei fără protestare?

Atunci? Atunci cum se vine cu pretenții la dreptul de guvernare exclusivă? Cum se caută a se impune cu forța acest drept foarte problematic, când, precum am arătat, chiar cu drept real, chiar adevăruri stabilite nu se pot impune, nu trebuie să se impună cu forța.

IV.

Așa fiind, în starea actuală a științelor privitoare la societate nu e cu putință nici o regulamentare strâmtă a exercițiului drepturilor politice pe o bază în adevăr serioasă și nediscutabilă. Din contra, sistemul celui mai larg drept electoral posibil, adică al sufragiului universal, se justifică pe deplin.

În adevăr, pe câtă vreme sociologia nu este o știință pozitivă, pe câtă vreme rezultatele ce ea le-a căpătat sunt contestate și contestabile, pe câtă vreme nici o clasă de oameni

care s'aŭ ocupat cu asemenea chestiuni nu aŭ ajuns să se impună omenirei și să fie recunoscuți de specialiști indiscutabili, precum aceasta are loc în domeniul celor-l'alte științe, pe atâta vreme orî-ce împărțeli, distincții, restricții, privitoare la participarea dirigerii afacerilor sociale, sunt nejustificate, artificiale, nedrepte, apăsătoare pentru unii, favorizatoare pentru alții, deci ele trebuiesc egal combătute.

Cunoștințele cu privire la om, la societate și la tot ce se atinge de ea, sunt încă în o fază primitivă, în o fază de acele în care toată lumea participă la ele cu mai multă saŭ mai puțină dreptate. Sociologia nu s'a desbrăcat de forma empirică, practică, nu a eșit din stadiul de propășire și de încercare prin care aŭ trecut și cele-l'alte științi menite de a ajunge unde le vedem.

A fost un timp în care toată lumea era astronom, fizic, chimist, medic, mecanic, naturalist, etc. Acel timp a fost la începutul acestor științe când ele nu eșise încă din faza naivă și primitivă a credințelor populare. Așa, cei întâiŭ astronomi aŭ fost păstorii, cei întâiŭ ingineri măsurătorii de ogoare, cei întâiŭ medici babele și bătrânii, etc. etc. Intreb, atunci când cunoștințele privitoare la forțele fizice și chimice, la boalele omului, la tot ce îl incongiură erau în o stare primitivă, nu ar fi fost absurd ca să formezi corpuri de specialiști cu pretenție că ei și numai ei sunt în stare a da explicația fenomenelor și a problemelor fizice și astronomice? Și chiar când în omenire aŭ existat asemenea caste cu atare

pretenții, precum casta magilor, a preoților, a brahmanilor etc., le putem noi astăzi justifica din punctul de vedere al științei?

Ei bine! mai repet, sociologia fiind în starea primitivă, este natural ca toată lumea să aibă pretenția de a fi cunoscător, de a fi specialist, de a putea aplica remediul la toate bubele sociale. Pretenția aceasta este, în teză generală, mult mai justificată și mai fundată, de cât aceea a unei clase răstrânse care în numele a câtor-va date sociale foarte insuficiente, vine și reclamă că ea și numai ea are dreptul la conducerea afacerilor societății.

Pe câtă vreme niște lucruri sau chestiuni sunt discutabile și greu de rezolvit chiar de cei mai capabili și mai experimentați, este mai preferabil de a le lăsa discuției și hotărârei tuturor de cât să formeze apanagiul unui număr fie pretențioși și de interesați. Acesta este cazul cu chestiile politice sociale. Ne având nimenea dreptul de a zice că el și numai el știe a rezolvi problemele mari sociale, este rezonabil, este cu minte ca la rezolvarea lor practică de viață zilnică, să fie chemată toată lumea. Eată, încă-odată, justificarea sufragiului universal, adică a participării egale a tuturor la conducerea unor afaceri cari privesc de asemenea pe toți.

Dar când sociologia va deveni o știință exactă și pozitivă? O! atunci va fi alt ce-va, și m'am explicat deja în această privință, spunând că chiar atunci un corp închis și restrâns de cunoscători cu puteri legale nu va fi cu putință. Și atunci oamenii speciali recunoscuți de toată lumea vor avea o înrîurire decisivă

asupra celor-lalți nu în puterea unei legi, nu în puterea regulamentării lor ca corp special, ci în puterea autorității și a demonstrației ce vor dovedi că știu să facă cu ocazia fiecărei probleme sociale. Lumea se va închina, fără să fie constrânsă, înaintea evidenței și a adevărului dovedit. Dar asupra acestui punct fac dupe cum reserve, după cum deja de la început am făcut.

De cât eü unul, nu cred că științele sociale vor lua vre-o dată acel caracter de precizie și de demonstrație vedită, ca două și cu două fac patru. Nu cred că sociologii vor ajunge în ultimul grad al științei a impune soluțiile lor omenirei și că aceasta le va primi cu aceea docilitate și lipsă de discuție cu care sunt primite astăzi unele adevăruri din domeniul celor-l'alte științe.

Și cu această reflecție vin a trata o chestie asupra căria 'm-am făcut deja reserve, și anume: natura științelor sociale fiind ceva deosebită în ceea-ce privește materialul asupra căria ea experimentează, de natura celor-l'alte științe, urmează că nu va fi nici odată o asemănare perfectă în ceea-ce privește primirea fără murmur, din partea tuturor, a rezultatelor la care ea va ajunge.

V.

Sociologia, științele politice și sociale nu vor lua, după ideia mea, nici o dată ascendentul pe care cele-l'alte ramuri de cunoștinți omenști l'au luat și'l vor lua. Nici o dată societatea, mulțimea, nu se va închina înain-

tea adevărurilor sociologice, cum se închină înaintea celor bunioară astronomice. Așa că, chiar când politica va deveni o știință exactă și pozitivă, încă locuitorii unei țări nu vor abdica dreptul de a participa la afacerile cari îi privesc, în mâna specialiștilor, în mâna unui restrâns colegiū de guvernanți.

Cu alte cuvinte, societatea nu va renunța la prerogativele ei și nu se va închina orbește chiar înaintea științei. Aceasta o zic, pentru a arăta cât ideea colegiilor înguste, a claselor restrânse, are puțină șansă, chiar când este o justificare riguros științifică a întemeierii ei, și cum guvernarea tuturor prin toți, sufragiul universal, are perspectiva de a domni nu numai în faza primitivă a științei sociale, după cum am zis cu reserve până acum, ci chiar în faza de ultimă dezvoltare a științelor sociale și economice.

Cu alte cuvinte, participarea tuturor la afacerile societății în care trăesc, are mult mai adânci rădăcini de cât cred reacționarii și partizanii unei elite sociale exclusiv ocupată cu conducerea mulțimelor.

Pentru ce ?

Iată : Există de la început o deosebire fundamentală. Pe când științele fizice, chimice, mecanice, astronomice, etc. studiază fenomenele cari încongiură pe om, pe când materialul asupra căria ele lucrează este inert, este neînsuflețit, precum materia, forța mecanică, minerale, metale, aer, căldură, lumină, corpuri cerești, etc., din contra materialul sociologului și al politicului este viu, însuflețit, cu voință, cu interese, cu pasiuni, este

omul, este societatea. Înțelege cine-va imediat deosebirea. Constatatarea legilor fenomenilor naturei nu atinge de cât indirect pe om, el nu are mare interes de a nu admite descoperirile științelor positive. Și cu toate acestea omul încă s'a opus și a combătut acele adevăruri, de câte-ori ele au venit în ciocnire cu convingerile lui, de câte ori ele au lovit în un interes al lui. Așa, adevărurile astronomice, cele fizice, etc., au găsit adversari neîmpăcați în casta preotească, în adepții unor credinți religioase sau filosofice și a trebuit și trebuie mult timp încă, pentru ca acele adevăruri să fie admise de toată lumea. Unde mai pui pe lângă reaoa credință și ignoranța? Cu toate acestea, este necontestat că omul și societatea pot primi destul de ușor credințe cari privesc lucrurile incongiurătoare.

De altă parte, materia de experiență a astronomului, a fizicului, a naturalistului fiind inertă, fiind neînsuflețită, aceia o pot supune la toate experiențele, la toate încercările, fără murmur. Savanții nu găsesc de cât rezistențe mecanice în obiectele de cari se ocupă, fenomenele fizice și astronomice nu au nici un interes ca legile lor să fie cunoscute sau ba, nici nu se îngrijesc de aplicațiile noui la cari vor fi supuse de om, odată ce acele legi vor fi cunoscute.

Cu totul alt-ceva este cu omul. Omul are interese, are pasiuni, are legături. Societatea este un corp viu, însuflețit, cu o forță imensă, cu un creier colosal, cu o voință de oțel. De aici urmează că omul nu se supără întru cât cauți a constata numai fenomenele existenței

sale, fără a voi să tragi deducții cari să atingă felul său de viață și de gândire. Indată însă ce încerci ca să'i croești o altă societate, să'i regulezi altminterea raporturile, să'i determini alt-fel activitatea, el se revoltă, el rezistă chiar, când, în numele științei celei mai pozitive, vii și propui reformele tale. Interesele sociale când vin în contact cu adevărurile științifice, nu cedează de loc, din contră, ele se pun în conflict.

De aici urmează că poate să existe o clasă de savanți sociologi cari să fi găsit cea mai perfectă formă socială, unică, dreaptă și științifică. Nu urmează de aici că acele soluțiuni vor fi primite fără discuție. Ele vor fi acceptate într-o cât'convin intereselor lor, dar pentru amorul adevărului, pentru iubirea de pură știință, nu vei isbuti nici o dată a face pe cine-va să primească ceva care ar echivala cu sinuciderea lui, cu ruina poziției și a intereselor sale.

Adevărurile științifice mai cu seamă, sunt crude, ele nu cruță pe nimeni. Prin urmare, nu ast-fel de adevăruri au șansa de a fi primite unanim de membrii unei societăți.

Ce urmează de aici? Urmează că oamenii nu vor fi dispuși să cedeze dirigearea afacerilor lor unui corp de învățați sociologi, economiști, financiari, etc., a căror știință necesarmente va lovi în unele din interesele lor. Și aceasta chiar în cazul când vei presupune — lucru cam greu — că corpul în chestiune de savanți va fi lipsit cu desăvârșire de ori-ce patimă, de ori-ce interes, de ori-ce părtinire

și că va lucra față cu societatea întocmai cum chimistul lucrează în laboratorul său.

Evident că și în asemenea condiții mulțimea va ține să își reguleze singură sau mai bine cu concursul prețios al specialiștilor interesele ei sociale.

Urmează de aici că științele sociale nu vor avea influență? Urmează că mulțimea va continua de a participa în mod inconștient la afacerile Statului, asvârlind departe pe oamenii competenți? De loc. Aceasta nu este acum chiar în țerile cu regimul sufragiului universal, aceasta cu atât mai mult nu va fi în viitor.

VI.

Rezum în câte-va cuvinte ceea ce am zis, pentru a putea continua mai lămurit. Este drept că prin sufragiul universal e chemată la participarea afacerilor sociale toată lumea, și cel mai puțin pregătit precum și cel nepregătit de loc. Este drept că, la întâia privire, e ceva curios ca să vezi tratate, și mai cu seamă resolute, chestiile și problemele cele mai complicate, de marea mulțime nepregătită. Dar aceasta se explică și se justifică chiar prin următoarele fapte: științele sociale sunt în o fază încă primitivă, ele nu au ajuns a da demonstrații cari să se impună fie-cărui, iar cei ce se ocupă mai în special cu ele, sunt departe de a fi căpătat acea competență care nu mai ridică nici o obiecție și înaintea căria este silit să se incline cel mai îndărătnic. Sociologia, cu toate ramurile ei, fiind în stare de simple credințe sau pă-

rerii practice, din această pricină ea este încă în domeniul comun și toată lumea pretinde a se pricepe.

Din această cauză, nefiind încă nici un mijloc de a distinge pe cei în adevăr competenți de cei necompetenți, pe câtă vreme competența, în sensul riguros științific, nimenia încă nu o are, urmează că cea mai bună, mai practică și mai dreaptă soluțiune cu privire la întrebarea cine trebuie să se ocupe de afacerile Statului și ale societății, este de a răspunde în două cuvinte: *toată lumea*. Cu mijlocul acesta, dacă admiți pe cei mai necompetenți la exercițiul drepturilor politice și sociale, ești cel puțin sigur că nu înlăturezi pe nici unul din cei ceva mai competenți. Și de vreme ce nici o distincție științifică nu se poate face, apoi e mai preferabil ca să nu existe nici una relativ la suveranitatea socială, de cât să existe de acele arbitrare, absurde, stricăcioase, cari se ved la multe popoare și la noi, și despre cari voiți vorbi în capitolele următoare.

Aceasta este întâia justificare fundamentală a sufragiului universal.

Mai departe. Chiar când științele sociale ar căpăta un caracter pozitiv și când specialiștii în ele ar avea tot prestigiul și toată autoritatea adevăratului om de știință, încă nu va fi drept de a se forma, în puterea legii și cu execuție silită, un corp restrâns cărui să 'i-se dea dirigearea afacerilor societății. Pleiada de savanți sociologi care va exista, va trebui să impună soluțiile științifice descoperite de ea, nu investită cu un caracter oficial ci în pu-

terea persuasiunii, a demonstrației, a convingerei irezistibile pe care adevărul dovedit până la evidență o inspiră. Prin urmare, chiar în acest caz, adică în ultimul grad al dezvoltării științei sociale, competenții recunoscuți vor continua și vor trebui să continue a fi amestecați cu necompetenții. Singura deosebire va fi că pe când acum influența celor întru cât-va competenți de și există însă nu este în un grad exclusiv, atunci acea influență *poate*, notați că zic *poate*, va fi decisivă.

Iată a doua justificare a votului universal.

Ceva mai mult. Zic că chiar când va exista o clasă absolut preparată pentru tratarea și rezolvarea chestiilor sociale, încă exercițiul drepturilor politice va rămânea tot în mâna tuturor, societatea nu se va dezista în favoarea clasei competente.

În adevăr, științele sociale se deosebesc de cele-lalte prin aceea că materialul lor este însăși omul, însăși societatea. Cercetările și soluțiile pe cari specialiștii le dau și le vor da privesc și vor privi direct pe om. Individul social va avea tot-d'a-una destule motive pentru ca să nu accepte, ba chiar să respingă unele din soluțiile pe cari sociologii, preocupați de interesul adevărului — presupun acest lucru care este foarte greu de admis — le vor formula. Omul se preocupă foarte puțin de ceea-ce se cuvine când interesul și pasiunile lui sunt în joc. Prin urmare, este foarte probabil că sociologia nu va avea nici o dată o influență absolut decisivă de câte ori soluțiile ei se vor

ciocni cu deosebite interese actuale și de moment. În această ipoteză, cui va incumba sarcina de a gera afacerile societății, dacă corpului competent nu i-se va da aceasta în mod exclusiv? De sigur că tot sufragiului universal.

Iată încă o justificare a acestui sistem și o presumpție cum că el nu este ceva trecător, cum că el nu va dispărea cu starea actuală a științelor sociale, ci va fi tot mai mult sistemul cel mai propriu pentru ca o societate să se guverneze ea însăși.

Încă ceva. Ori-ce individ din colectivitatea socială, are un interes trăind acolo, interes politic, economic, moral, etc. Este drept ca el să participe la mișcarea generală, la regularea resorturilor sociale, este absurd și nedrept de a-i lua cu sila această părțică de suveranitate și a o da numai unei case restrânse. Igrorant său nu, individul are drepturi asupra societății în care trăește și nimenea nu poate să le ia.

Iată încă o justificare a sistemului electoral care îl susțin.

Acum voi părăsi terenul cam transcendențial ce l'am avut până acum, pentru a intra în mod mai practic în cercetarea sistemelor electorale și în răspunsul la obiecțiile care se aduc votului universal.

VII.

Am arătat în de ajuns că în materie de drepturi electorale, adică de dreptul de a participa la rezolvirea chestiilor sociale, în un singur caz diviziunea în participanți și neparticipanți la acele drepturi ar fi serioasă, anume, când ar exista o clasă de oameni nediscutabil competenți, dar competenți în sensul științific al cuvântului în toate chestiunile sociale, cără să se impună publicului după cum astronomii, fizicii, până la oare care punct medicii, etc. se impun. Acea clasă, științificește nu însă și socialmente, ar merita, ar avea dreptul ca să dirijeze afacerile sociale, dacă alte considerațiuni lăaturalnice nu s'ar opune chiar în ast-fel de caz, după cum am arătat mai sus.

Dar pe câtă vreme o asemenea clasă, un asemenea grup de oameni nu există, pe câtă vreme nici o competență nu se ridică d'asupra discuției și chiar a disputei violente, pe câtă vreme toată politica se reduce la faptul ca fie-care partid sau clasă socială să tragă mai multe profite, în disprețul dreptăței și a științei chiar, cum se poate pretinde ca cetățenii să fie împărțiți în votanți și nevotanți, sau în votanți cu mai multe drepturi și alții cu mai puține?

Cum! Pentru că unii având o cultură mai întinsă și ocupându-se mai mult cu chestiele politice sunt mai în poziție ceva de a se pronunța, nu în sensul științific, ci în sensul

intereselor lor, urmează de aici că ei trebuie să conducă afacerile în detrimentul celor mulți, mai puțin favorizați în această privință? Dar de unde aceasta? Cu ce se pot impune semi-culții și semi-competenții? Cu nimic de cât cu o experiență și cu o cunoștință care poate fi superioară, comparată cu cea a ignorantilor, dar care este nulă, sau se poate reduce la nimic îndată ce o consideri din punctul de vedere înalt și obiectiv al științei.

Sociologii și politicianii cu pretenții de știință socială îmi fac efectul babelor de la sate cari țin locul de doctori. De sigur că o babă-doctoroae știe mai iute a răspunde când o întrebă asupra unei boale, de sigur că ea este mai puțin încurcată de cât un altul în aplicarea unui remediū, de sigur că ea chiar se bucură de oare-care autoritate medicală înaintea spiritelor inculte și naive. Urmează însă de aici că și noi cești-lalți să luăm la serioasă știința babelor-doctoroae? Prin faptul că ea spune îndată boala și aplică leacul, urmează oare că a făcut un diagnoz exact și a ordonat un medicament potrivit? De loc. Urmează numai un lucru, că ocupându-se zilnic cu ast-fel de lucruri, doctoroaea are mai multă locacitate, mai multă îndrăzneală cu o mare doză de șarlatanism, și câte o dată mai multă experiență pentru boale comune și fără caracter grav.

O repet, acest efect îmi fac politicianii și chiar sociologii de ocazie sau de cabinet, nu le fie cu supărare. Dovadă de puțină lumină ce s'a adus în chestiele sociale, este că rar

vei găsi doi sociologi cari să fie de acord asupra unei chestiuni. Să mai amintese diviziunile adănci care separă pe învățații chiar cei serioși când e vorba de chestiele economice, de cele financiare, de cele relativ la raporturile sociale, la industrie, capital, comerț, producție, etc.? Un om care ar căuta să se inspire din așa numita știință socială, va rămâne uimit și confuz înaintea atâtor și atâtor sisteme și păreri, și pentru a avea și el una îi va trebui să îmbrățișeze doctrinele unei școale și să combată pe cele-l'alte. Apoi aceasta se numește știință? Și poți pretinde că numai cei ce se dedau la asemenea exerciții aū dreptul de a dirigia afacerile unei națiuni?

Dar mi se va spune că, ori cum, tot este mai bine ca să participe la conducerea Statului cei cu oare-care competență sau cu o simplă experiență singuri, de cât să fie înecați în corpul electoral de cei fără absolut nici o competență! Ei bine, nu. Căci în puterea cărui drept? În numele căror calități? A unei experiențe oare-care și a unei competenți limitate? Nici odată acea puțină și slabă superioritate nu va justifica constituirea acestora în corp separat și atribuirea exclusivă a conducerii afacerilor sociale. Meritul este prea mic, competența prea mediocră, experiența prea șubredă. Nu pe baze așa de slabe se pot construi corpuri privilegiate în un Stat, pentru a li se încredința interesele vitale ale societății. Calitățile acelor de cari vorbesc, pot, cu drept cuvânt, să le creeze o situație personală mai superioară în stat; faptul că ei sunt mai competenți îi pune în poziția de a

putea influența pe cei-l'alți și a căpăta avantaje politice vëndite. Aceste foloase pot fi de ajuns pentru o competență de așa slab calibru și nu se poate pretinde a li să acorda mai mult.

Dar ia să vin la distincții și la categorii de alegători mai curioase și mai nedrepte după legile existente.

DISTINCȚII INTERESATE

I.

Până acum am discutat principiul sufragiului universal, precum și acela al colegiilor restrânse din punct de vedere al competenței sau necompetenței celor chemați a dirigia afacerile statului. Chestiunea pusă pe terenul acesta încă se mai pricepe, căci mai la urmă se poate discuta, dacă numai cei relativ luminați să participe la conducerea statului, sau să ia parte și cei incuți.

Dar aceasta este o discuție mai mult academică, căci în practică, în dezbaterile zilnice, chestiunea votului universal și cea a colegiilor restrânse nu se pune pe terenul competenței sau a necompetenței. Discuția are loc pe un teren mult mai vulgar, lupta se face pe o temă mult mai inferioară. Clasa dirigentă și politicienii reacționari când combat votul universal și susțin colegiele restrânse, de la care caută a alunga marea majoritate a cetățenilor, invoacă argumente de un ordin cu totul meschin. În numele intereselor ce au angajate în societate, ei vin și cer ca să aibă direcția dominantă în stat; în numele cen-

sului, adică a avereii, în numele proprietății mari, în numele industriei sau a agriculturii mari, ei pretind a exclude pe cei care nu au avere, pe cei ce nu sunt proprietari mari, pe cei ce nu posed imobile imense. Și dacă ei acordă celor mai puțin favorizați de societate drepturi mai mici, câte odată iluzorii, ei justifică aceasta cu cuvântul că aceia au mai puține interese angajate de cât ei însăși.

Cum vedeți, suntem departe de științele sociale, de un corp luminat sociolog cu pretenția de a governa în numele adevărului și al științei, lucruri ce am discutat teoreticește. În luptele politice reacționarii și stăpânitorii nu se sfiesc de a pune înainte interesul lor și a căuta să excludă pe marea majoritate a cetățenilor de la drepturile politice în numele aceluși interes. Toată chestia drepturilor politice se pune cam ast-fel: «Voi să guvernăm noi, zice clasa actuală dirigență, și să vă guvernăm și pe voi cei mulți, fiind-că avem deja o situație câștigată de secole, fiind-că avem interese mari în societate pe care voi «să le facem să triumfe și fiind-că ne temem «că împărțind cu voi puterea electorală în «mod egal, voi ne veți coplesi fiind mai numeroși.»

Înțelege bine oriși cine, că asemenea temă nu suportă discuție obiectivă, ci o discuție violentă de interes la interes. Pricepe ori-cine că lupta pusă ast-fel între partizanii și dușmanii votului universal este o luptă de clasă la clasă, o luptă de exterminare fără absolut nici un caracter științific. Căci îndată ce invocă interesele angajate, mai mari sau mai

mici, deștepti violența, provocă ca pasiunile cele mai rele și mai acerbe să se deștepte.

Am zis că chestia nu comportă discuție. În adevăr, nu este fenomenal lucru să pretinzi, că de vreme ce tu ai mai multă avere, apoi tu să ai și dreptul de a te ocupa nu numai de afacerile tale, dar a regula și pe cele a celor cu mai puțină avere? Nu e ridicul a susține, că pe câtă vreme tu ești mai bogat apoi ești în drept a fi stăpân nu numai pe persoana ta, dar a pune stăpânire și a dispune și de persoana celor mulți, dar săraci? Căci la aceasta se reduce a pretinde ca o clasă singură să aibă exercițiul predominant al drepturilor electorale; este a avea ea, o mână de oameni, în puterea ei, averea, interesele, persoana, viața celor mulți.

În numele interesului tău, fie mare fie mic, în societate, tu nu ai dreptul de a pune stăpânire și de a înăduși interesele celor l'alți fie ele cât de mici. Faptul că ești mare proprietar, sau mare industrial, sau chiar om cult și învățat nu te indrituește a ținea în inferioritate socială și economică o imensă majoritate de cetățeni.

Interesul celui din urmă cetățean, fie cât de mic, trebuie băgat în seamă, ear nu nescotit, căci pentru acel cetățean interesul lui mic cum este, este tot așa de mare ca milioanele angajate ale unui milionar. Dreptul de a exista și de a avea cuvântul său în o societate unde cine-va este membru, nu poate fi nimicit de nici un interes al altuia cât de mare, chiar nici de interesul unei întregi clase. Acel cetățean există, el face parte din

colectivitatea socială, trebuie să aibă dreptul egal nu în puterea interesului său, ci în puterea dreptului de membru al colectivității.

Când deci se pune chestia pe terenul intereselor mai mari sau mai mici materiale, se pune rău. Dreptul de a participa la afacerile statului nu are o altă origină, el este legat strâns cu existența însăși a individului. În momentul când un individ se naște, se naște odată cu el dreptul de a-și zice și el în mod egal cuvântul ca și cei-l'alți membri ai colectivității. Avere, cultură, diplome, titluri, etc., nu pot influența asupra acestui drept primordial. Aceste lucruri pot să influențeze asupra situației sociale a individului, ele nu pot însă crea o situație egală mai superioară sau mai inferioară. În contra faptului material, existența unui om în societate nu poate prevala nimic afară de moartea.

Dar chiar dacă ne punem pe terenul intereselor sociale, discuția nu se poate susține. Căci mai la urmă oare interesul a câte-va milioane nu este socialmente și politicește vorbind mai mare de cât acela a câtor-va zeci de mii? D. e. în țara aceasta interesul a 800.000 de țărani proprietari mici, nu este el superior interesului a 40 de mii de proprietari mari?

Este o greșală din partea clasei dirigente de a pune discuția pe interesul de clasă, cum legea noastră electorală o pune, de vreme ce împărțește pe cetățeni în proprietari mari, în proprietari mici, etc. Existența acestei țări residă în cea mai mare parte în cele $4\frac{1}{2}$ milioane de săraci sau cu avere modestă, iar

nu în cele câte-va zeci de mii de orășeni sau bogătași. Această țară redusă la câte-va mii de capitaliști și mari proprietari ar înceta imediat de a avea o existență politică; ceea ce dă acestei țări caracterul de stat, de nație cu expresie politică, este mulțimea, sunt milioane de țărani și de suflete din masa populară. Apoi nu este revoltător, că tocmai aceia cari justifică existența noastră de popor, cu numărul lor cel mare și cu interesele lor legate de acest pământ, tocmai aceia să fie sacrificați politicește în profitul unei păături subțiri sociale, care ori cât de bogată și de cultă ar fi ea, și-ar pierde imediat caracterul ei politic, dacă i-ar lipsi baza adâncă a maselor populare?

Am vorbit de interesul politic social, ia să vorbesc și de cel economic al maselor.

II

Când se pune chestia electorală pe interesele economice și materiale ale claselor pentru a fi rezolvată în favoarea relativ a unui mic număr de cetățeni proprietari mari rurali și urbani, orășeni, comercianți și industriali, ar crede cine-va că cei 800,000 de alegători țărani sau mai bine cele 4 și jumătate milioane de suflete pe care le reprezintă nu au de cât un interes minim economic angajat în societate, un interes așa de minim în cât poate da dreptul clasei dirigente de a parcheta pe țărani ca pe vite în un colegiū restrâns cu vr'o 35 deputați și cu votul indirect la baza aceluī colegiū.

D'apoi să mă ierte d-nii reacționari, dar mie mi se pare că țărănimea are mai mari interese economice angajate de cât pătura subțire a proprietarilor mari rurali și urbani. Așa, mai înteu să faceți socoteală a câta parte din teritorul țerei îl ocupă țeranii cu mica lor proprietate și veți vedea că ocupă cel puțin jumătate, dacă nu mai mult. Iată deci pe terenul intereselor materiale țeranii având dreptul de a avea un egal număr de reprezentanți ca toate cele-l'alte clase împreună.

Ia mai faceți o mică socoteală cu cât țeranii contribuiesc la veniturile Statului și ce impozite plătesc și veți vedea că cea mai mare parte din impozitele directe ei le plătesc, plus impozitele indirecte. Așa, impozitul căilor de comunicație în valoare de câte-va milioane, cade aproape în total asupra lor.

S'a ținut oare în seamă aceste interese a celor mai numeroase clase când s'a stabilit regimul electoral actual? Și când se combatte votul universal în numele marilor interese ale clasei dirigente, se țin în samă aceste interese și mai mari, căci ele sunt a milioane de suflete? Iată ce aș voi să mi se răspundă.

Dar ia să ating o altă chestie poate și mai importantă. Marea mulțime a celor mai săraci sunt în raporturi continue sociale și economice cu clasa restrinsă dominată. Cei mulți muncesc la cei puțini, sub numele de lucrători agricoli, artizani, meseriași, uvrieri de fabrică, servitori, etc. etc. Aceste raporturi sunt determinate de lege, sunt privighiate și

executate de forța publică. Cu munca celor mulți se face producția țerei, cu brațele sutelor de mii de năpăstuiți sociali se produc cerealele care se exportează, produse industriale, etc.

Intreb: oare se poate ca o clasă să aibă mai mari interese angajate de cât când ea muncește și trăește în continue relații cu mâna de oameni care o exploatează? Oare ea nu are dreptul de a fi suficient reprezentată când se votează legi de tocmeli agricole, legi de protecția industriei naționale, când se regulează raporturile legale și condițiile de angajare a muncii dintre ei și dintre clasă dominantă? Evident că da. Încă nu s'a auzit în drept, ca condițiile unui contract, ca poziția uneia din părți să fie fixate numai de o parte și impusă celei-l'alte. Și cu toate acestea acest lucru există.

Numai animalele nu sunt întrebate când li se dispune de soartă și de viața lor. Ei bine, partizanii regimului electoral actual și dușmanii votului universal consideră drept vite milioanele de muncitori, de vreme ce numai de formă le acordă oare-care drepturi restrinse, rezervându-și ei completa stăpânire peste munca, felul de muncă și de producție a celor mulți.

Interese angajate? Leziunea intereselor a 200 de milionari nu poate să se resfrângă de cât asupra lor și asupra unui mic cerc incongiurător de speculanți mai cu seamă. Leziunea, însă, a intereselor unei absorbant de mare clasă ca cea populară poate s'gudui existența însăși a țerei, poate slăbi ideea

chiar de stat politic. Ce veți zice, d-lor politicieni, în cazul când țeranii ar începe să emigreze cu sutele de mii în țările vecine? Ce veți mai socoti când conștiința de situația inferioară și sătuî de a li se regula soarta vecinic de o mână de oameni, satele ar începe a se pustia? Și credeți că dacă ați aduce sute de mii de muncitori din cele-l'alte țări precum Ruteni, Unguri, Ruși, etc., apoi ar mai exista o Românie politică și economică?

Dacă este vorba de interese economice, apoi cei mai mulți de și mai săraci au dreptul să aibă preponderența. Și aceasta, lasă că sunt ei cei mai mulți, — independent după mine de ori ce altă considerație—dar și pentru că interesele lor adunate la un loc sunt cu mult din toate punctele de vedere superioare.

Diviziunea deci a colegiilor electorale pe interese este nedreaptă. Dacă voiți să păstrați colegiile, atunci răsturnați baza, faceți pe marii proprietari alegători indirecti și dați-le câte-va locuri în parlament, căci așa ar fi drept. Vă place, aceasta? Nu. Apoi dacă nu vă place, suprimați atunci colegiile și păstrați numai unul singur cu votul universal la bază.

AVEREA ȘI PATRIOTISMUL

Când consideri ce reprezintă dreptul de a participa la afacerile statului, și cum clasa dirigentă îl falsifică, rămâi indignat de atâta rea credință. În adevăr, ce reprezintă idea de alegător? Ea nu poate nici trebuie să reprezinte de cât un lucru, anume: dreptul orî cărui cetățean de a zice și cuvântul său în chestiunile cari îl privesc, precum acele de impozit, de instrucție, de legi economice, de justiție, administrație precum și cele cari regulează raporturile lui sociale. Acest drept este absolut și independent de orî și ce alte împrejurări. O singură condiție ajunge, să aibă cetățeanul capacitatea de vârstă cerută. Toate cele-l'alte sunt secundare.

Așa, întru cât faptul că un cetățean plătește un impozit mic, de vreme ce toată lumea plătește cel puțin căile de comunicație, îl face impropriu de a fi alegător sau îi știrbește o parte din prerogativele sale electivă? Întru cât faptul că un locuitor are un venit mai mic de cât un altul, îl poate pune în o situație inferioară politică? Care poate fi motivul? Unde este rațiunea și dreptatea?

Ia să discutăm chestia mai strâns. Nime-

nea nu poate pretinde că un cetățean mai sărac este mai puțin legat prin interese, tradiții, iubire de țară, de cât unul bogat, în cât să justifice inferioritatea politică a unuia și superioritatea celui-l'alt, prin faptul că celui întâi îi pasă mai puțin de binele public, de cât celui al doilea. Această glumă proastă cum că cei bogați iubesc mai mult țara de cât cei săraci, a eșit din modă. A fost un timp, ce e dreptul, în care se credea că un burtă-verde bogat este mai patriot de cât un proletar inteligent sau de cât un modest locuitor. Așa se explică pentru ce numai bogaților se dădeau drepturi politice. Odată trecea argumentul când averea imobiliară ținea legat fără de voia lui pe individ de pământul pe care se născuse, din cauză că nu găsea sau găsia foarte cu greu cumpărători către cari să o treacă.

Astăzi, slavă Domnului, proprietarul cel mai mare poate desface moșiile sale în câte-va luni, și transformând imobilele în bilete de bancă sau în hârtii străine să devină tot așa de indiferent de țară ca de statul Congo. Prin urmare, este o slabă normă de patriotism faptul că cine-va este legat materialmente de țară prin moșiile ce le posedă. Unde mai pui că pe calea împrumutului pe ipotecă și la creditul urban sau rural, cine-va poate să rămână numai cu numele proprietar și să nu aibă nici un interes material în țară. De altminteră, este știut că tocmai marii proprietari, tocmai ei sunt cei mai cosmopoliți, voiajând în străinătate și stabilindu-se de multe ori acolo.

Nu, aceasta nu e serios. Legăturile cari țin

pe cine-va legat de țara sa sunt altele, ele nu sunt numai de natură materială, ele constau în comunitatea limbei, în identitatea obiceiurilor, în relațiile de familie și cele sociale, în obicinuință și tradiții, în ceea ce constituie viața socială întreagă a unui individ. Și toate acestea le găsești la fie-care locuitor al unei țări, la bogat ca și la sărac, la cult ca și la incult, la învățat ca și la ignorant. Fie-care individ din o țară își are noțiunea lui de țară, sentimentul lui de patrie. De sigur că acea noțiune și acel sentiment sunt de o altă natură la unii de cât la alții, dar există și sunt destul de puternice pentru a-i lega de pământul pe care locuiesc, fie că individul are proprietate sau nu are, fie că are un venit mai mare sau mai mic, sau plătește impozite mai însemnate sau mai slabe.

Așa, noțiunea de țară la omul cult este largă și înaltă, el își iubește țara în mod cu totul superior, considerând-o în menirea sa și lucrând la înălțarea ei, patriotismul aceluia este mai viu, mai sensibil, mai susceptibil față cu orî-ce pare a fi o atingere. La omul incult, la modestul țăran, noțiunea de țară este mai inferioară, ea se încheie câte odată în un sentiment confuz dar trainic de stabilitate, în legăturile sale din sat și din județ, în tradițiile și limba care o aude vorbind în jurul său, în o sută de mici amănunte cari toate la un loc compun o fășie puternică care îl leagă de locul în care aș trăit părinții lui, tot așa de puternic ca cel mai pur și mai luminat patriotism al omului cult.

Dar ia să caut a face alte aplicații a temei

glumete, cum că averea este o normă a patriotismului. Apoi în proletarii intelectuali de la orașe, în modestul funcționar care nu are de cât un biet salariu, în muncitorii adăpați la oare-cari idei, există mai mult sentiment patriotic de cât la greoi și incuți arendași și proprietari rurali, cari nu sacrifică pe zi nici măcar cinci minute de lectură pentru a afla și ei ce se mai petrece în țară. Așa, uni-rea țărilor, actele cele mari, efervescența patriotică în diferitele ocazii, au izbucnit nu la stăpânitorii de pământuri întinse, ci la tinerimea cultă și vioae, fără avere, fără un petic de pământ, dar posedând în un înalt grad iubirea de țară. Această iubire, când se intrupează în cutare moșie sau cutare acarete este slabă de tot. Pentru a-ți iubi țara nu ai nevoie să te gândești la cutare case sau moșie, nici să socotești cât imposit plătești. Iubirea de țară are un caracter mult mai înalt, istoria poporului tău, faptele mărețe ale strămoșilor, nenorocirele prin cari a trecut țara ta, prosperitatea și activitatea economică ce o vezi, cultura și progresul, talentele ce se nasc în toate ramurile, toate acestea și multe altele te fac de iubești țara ta, fără ca să posezi o palmă de pământ.

Dar destul. Cred că am arătat că dacă este vorba de a înlătura pe cei ce nu posed avere pe cuvântul că nu prezintă destule garanții că se interesează de țară, apoi aceasta este o absurditate și o injurie crudă infligată de cei bogați și că toată această manoperă nu tinde de cât a îndepărta de la drepturile politice pe cei mulți în folosul celor puțini.

AVEREA ȘI CULTURA

I.

Precum am arătat chestia sufragiului restrâns se pune în mod franc de cei mai mulți invocându-se interesele mari pe cari clasa dirigență le are angagate. Așa se justifică faptul că colegiele electorale sunt bazate pe avere, pe venit, pe cens cu un cuvânt. Acest argument se aduce contra estensiunii de drepturi politice la toți cetățenii.

Ideia de avere, de cens, este cea mai scumpă reacționarilor, ei nu o părăsesc în ruptul capului. Așa, nu mai departe în momentul de față se agită în Belgia chestia lărgirii colegiului electoral. La revendicările democraților cu votul universal, ce gândiți că răspunde guvernul catolic? Ce bază credeți că voește a da noului colegiū reformat? Tot censul, sfântul și profitabilul cens. Așa, comisiunea delegaților însărcinată cu această chestie, a admis principiul că pentru ca un uvrier să fie alegețăr se va cere să *aibă o casă cu o bucată de pământ!* Glasa dirigență cântărește cu dramul înainte de a acorda un drept

care, numai din cauza relei organizații sociale, nu este încă în mâna celor mulți. Așa, raportorul belgian a socotit mai din nainte că admitând în noua reformă baza de mai sus, vor căpăta drepturi politice 500.000 de cetățeni. Nu adaogă că vor mai rămânea încă *un milion* de muncitori fără aceste drepturi. Catolicii din Belgia cred că acordarea dreptului de votare la 500.000 cetățeni, nu pune în pericol situația și privilegiile clasei dirigente, mai ales că lucrul este așa combinat în cât o mare parte din uvrierii catolici vor deveni cetățeni, deci un nou contingent pentru ideile sănătoase!

Dar printre susținătorii colegiurilor răstrânse sunt și oameni cărora le este rușine de a invoca fațăș dreptul intereselor materiale ale clasei dirigente. Aceia caută a masca lucrul, silindu-se a'î da o aparență mai acceptabilă. Așa, ei zic că dacă se ia în genere averea drept baza colegiilor electorale, nu este doar pentru averea în sine, saũ nu este numai pentru ea, ci pentru altă ceva. *Averea, zic ei, este în acelaș timp și o presumpție de cultură.* Un alegător avut este în acelaș timp un alegător cult. Prin urmare, la formarea unui colegiũ cult se tinde mai mult luându-se de bază censul.

Lasă că acest argument nu 'l cred nici cei ce il invoacă, dovadă că admit pe lângă avere și cultura ca mijloc de a deveni alegător, dar ia să discutăm puțin lucrul.

Cum că averea, în cele mai multe cazuri, presupune și o cultură oare-care, aceasta este necontestat. Cei cu avere aũ mai mult timp

și mai multe, bine înțeles, mijloace pentru a căpăta oare-care cultură. Dar dacă în genere aceasta este adevărat, de multe, foarte de multe ori cultura nu o întovărășește averea. Așa, la noi se văd alegători în colegiul I și al II-lea cari nu știu nici a citi nici a scri. Se știe ce dificultate au partidele de a face să voteze în sensul lor pe asemenea analfabetici. Apoi nu este straniu lucru ca un om cult locuind la țară să voteze în colegiul cel desprețuit, cel cu deputați puțini, pe când un proprietar care nu știe de cât a iscăli să reprezinte cultura și averea în colegiul întâi, în colegiul elitei sociale ?

Dar ia să venim la cultura propriu zisă. Este o idee respândită, că este destul ca să ai oare-care cultură în sensul ocupațiilor tale pentru a fi bun alegător, ear dacă nu știi a ceti și a scri ești detestabil alegător. De unde mă rog ? Ași voi să mi să esplice aceasta.

În adevăr, fiind date chestiunile variate și foarte complicate cari se pun în politieă și pe cari alegătorul, prin votul său, este considerat că le rezolvește în un sens său altul, după candidatul pe care îl votează, întreb: ce valoare poate avea cultura rudimentară sau cu totul dirigeată în o direcție a alegătorului așa numit cult ? Cunoștințele alegătorului fiind cu totul de altă natură de cât acele cari sunt în chestie în politică, este vădit lucru că din punct de vedere obiectiv al lucrului, acele cunoștinți sunt ca și cum nu ar ecsista. În adevăr, la ce servesc cunoștințele unui contabil pentru a tranșa o chestie socială ? Intru cât un matematic este apt,

științificește vorbind, a aborda și a rezolvi probleme sociologice și economice? Intru cât un naturalist specialist în ornitologie, poate să se pronunțe în contra sa în favoarea impozitului progresiv ?

Pin urmare, să nu mi se dea *ori ce fel de cultură*, fie cât de străină de acea privitoare la societate, ca o normă sigură pentru a clădi pe ea colegii electorale.

De altă parte, este evident, iarăși, că cetățenii cari nu știu carte de loc sunt în condiții de inferioritate în societate față cu cei cari posed oare-care cunoștinți. Dar în politică deosebirea, mărturisesc că nu prea este mare între un analfabet om cu bun simț, independent și cu dreaptă judecată și între un altul cu oare-care cultură. Din punct de vedere științific, nici unul nici altul nu sunt competenți în materie sociologică, din punct de vedere practic, cel ignorant găsește mijloc de a se informa ca să și dea votul său tot cu atâta conștiință, ba câte odată cu mai multă de cât cel pseudo-cult.

Dar cu știința de carte redusă la mecanica citirei și a scrierei, se face atât abuz în cât sunt țeri, cum de exemplu este Italia, unde sufragiul universal este îngădit numai prin singura condiție a știutului citirei și a scrierei.

II

De când cu superstiția cunoștinței scrierei și a citirei, care pentru unii constituie o adevărată știință, politicianii și reacționarii s'au

grăbit a face și din această rudimentară cunoștință o condiție la exercițiul drepturilor politice și, prin urmare, în acelaș timp un mijloc de a îndepărta pe o mare, poate pe cea mai mare parte de cetățeni de la practica acelor drepturi.

În adevăr, legiuitorii reacționari, muncindu-și mintea de a găsi tot felul de greutăți pentru ca să lipsească pe cei mai mulți de drepturile electorale, au profitat de faptul că în multe țări scrisul și cititul sunt puțin răspândite pentru a pune între condițiile de admisibilitate la exercițiul cetățeniei și această cunoștință primară. Și să nu credeți că, susținând'o, o justifică cel puțin în mod rațional. Să nu credeți că ei cer de la alegător cunoștința citirei și a scrierei ca o garanție că el va putea și va ști să voteze independent și conform voinței lui.

Nu, politicianii fac din această modestă știință un privilegiu intelectual pentru o parte din muritorii, ei prezintă opiniei publice cunoașterea celor 25 de semne convenționale ca ceva adânc, iar pe fericitul muritor posesor al acestui deposit școlar, ca pe un om aproape învățat, ca pe o ființă cu predestinație politică.

«Da, strigă ei, un cetățean care știe a scrie și a citi merită a fi alegător, căci, ori cum, posedă o cultură oare-care, are un bagagiū «cultural»... Îți vine să rizi de asemenea copilării. Căci, mai la urmă, ce mare lucru este cunoașterea semnelor convenționale care reprezintă sunetele unei limbi? Ce bagagiū de cunoștințe politice dă abecedarul și întru

cât el pregătește pe cunoscător la rezolvarea problemelor sociale și economice? Cititul este un simplu instrument mecanic și inert în mâna cui-va. Dacă cu cititul se ajunge la mari lucruri este cu condiție de a te servi mult și continuu de acest instrument, altminterlea cu dânsul în neactivitate îți impodobești cel mult capul cu cunoașterea, cum am spus, a câtor-va semne și nimic mai mult. Este cum ai ști notele muzicale fără însă să citești muzica vr'o dată. Nu, drept vorbind, din toate elucubrațiile politicianilor în vederea restrângerei exercițiului drepturilor politice, cu siguranță că cea mai culminantă este cea privitoare la știința abecedarului.

Această manie a făcut și face pustieri grozave în spiritele multora. Mulți au un fel de respect superstițios pentru un om incult și ignorant, dar care declară că știe a ceti și scri!..

Italia a făcut o condiție de răstrângere a sufragiului așa numit universal, din filosofia abecedarului. Acum înțelege ori-cine, în o țară unde instrucția nu e prea respândită, cum e d, ex. a noastră, ce fel de sufragiu universal ar fi acela care ar avea la bază astfel de condiție!.

Unii au mers și merg mai departe. Unii pretind că un certificat de școalele primare sau chiar de cele 4 clase gimnaziale este necesar pentru ca cetățeanul să aibă dreptul de a se ocupa de afaceri cari îl privesc! Faimoasa noastră lege electorală este impodobită cu astfel de giuvaeruri. Așa, pentru a vota în colegiul întâiu comunal, trebuie să fi învățat patru clase gimnaziale!... Auziți poznă! De

asemenea pentru a vota în colegiul al doilea de deputați se cere patru clase primare! Mulți pedanți nu se mulțumesc cu exhibarea certificatelor doveditoare, căci se indoesc dacă alegătorul mai știe sau nu ceea ce a învățat, îndoieală fizică în trecut, foarte întemeiată. De aceea ei ar voi, pentru mai multă siguranță, ca aspirantul la alegător să treacă examenul înaintea unui juriu! Vă inchipuiți scena, ea este de comedie și mă mir cum nu a fost încă utilizată. Găsești pe un om matur ocupându-se cu algebra, cu limba latină, declinând *rosarosa* prin casă și făcând pe tablou o ecuație de gradul al 2-lea. Il întrebă, de ce se prepară? Voeste a se prezenta la concursul vreunei catedre? «Nu frate, îți răspunde melancolic, doresc să mă fac alegător, să pot și eu «vota la alegerile de Cameră sau de Comună!»

Nu, hotărâtor, îndată ce te depărtezi de la punctul natural și real a ceea ce înseamnă dreptul, de îndată ce uiți că el este ceva inherent cu individul național al unei țări și că nu-î trebuie cui-va pentru a-l putea exercita de cât vârsta matură, îndată aluneci pe terenuri absurde, ridicule și îți vine foarte cu greu de a te mai reintoarce la o apreciere mai sănătoasă a lucrului.

Fără clasa dirigentă, fără mâna restrânsă de oameni care exploatează toate societățile, fără teama acelor de a nu scăpa puterea și exploatarea din mână, nu i-ar fi trecut nimăru prin minte ca să pună tot felul de condiții pentru exercitarea unui drept de care nu poți lipsi pe un cetățean și de care a fost lipsit numai prin violență și prin abuz.

Tema, discuția, politicianii au răsturnat-o ; in loc ca sufragiul universal să fie dreptul comun, iar colegiele restrânse să fie justificate și reclamate de partizanii lor, tema, cum zic, este așa de răsturnată, in cât dreptul comun, natural, pare că sunt colegiele privilegiate și trebuie acum noi să ne luptăm ca să justificăm votul universal, adică un drept care trebuie să fie al tuturor.

Noi cești-lalți, suntem nevoiți de a dărâma una câte una toate obiecțiunile de rea credință saũ absurde ce ni se opun și să luptăm pentru drepturile naturale ale cetățeanului cum am lupta pentru câștigarea unei favorii, a unui privilegiu nemeritat.

INFLUENȚA CULTUREI

I

Este un argument care se invoacă, în toate ocaziile, contra sufragiului universal și care servește, în același timp, de justificare a colegiilor privilegiate. Iată-l :

«Orî cum ar fi, orî cât de puțin dezvoltate ar fi științele sociale, nu este mai puțin adevărat că sunt cetățeni mai luminați și mai competenți în unele chestii, precum de exemplu de igienă publică, de finanțe, etc. și alții, cei mulți, cari nu au absolut nici o cunoștință. A-i pune pe toți la un loc înseamnă a înăbuși știința și cultura prin ignoranță, înseamnă a face ca să domnească cei mulți, dar și cei ignoranți, este a reîntoarce societatea la starea de barbarie și a periclita marile interese politice și sociale ale țerei.»

Ei bine, această obiecțiune nu are absolut nici o valoare, dar absolut nici una. Dacă, în adevăr, mi s'ar dovedi acest lucru, dacă experiența popoarelor cu sufragiul universal ar arăta aceasta, eu cel întâi aș fi dușmanul cel mai energic al votului universal. Dar aceasta,

o repet, nu este; atât justa rațiune cât și experiența popoarelor cu acest fel de sufragiū sunt de față a dovedi contrariul.

Ia să discutăm:

Când cu sistemul votului universal se desființează deosebitele categorii artificiale de alegători și se pun la un loc toți cetățenii, bogații cu săracii, culții cu incultii, necompetenții cu competenții, cine credeți ca obține influența? Cine credeți că produc curențe și domnesc politicește? Ignoranții ori competenții? Incultii ori culții? Tot cei culți tot cei învățați, de și în mic număr, capătă ascendent și autoritate asupra celor mulți și sfârșesc prin a impune cele mai multe din ideile lor.

Acest lucru îl știe toată lumea. Influența omului cult asupra incultului este irezistibilă, ea residă în natura intimă a lucrurilor. Numărul cel mare se închină înaintea numărului celui mic, îndată ce acesta din urmă are o vedită superioritate morală și intelectuală. Istoria popoarelor, a societăților și a indivizilor, este o dovadă de aceasta. Poate omul inferior, socialminte și intelectualminte, să reziste la influența celui dotat superior, poate să ia în sine hotărârea chiar de a nu-l asculta și a nu-l urma. Totuși rezultatul este că cel întâiu va suferi fatal ascendentul celui al doilea. O societate barbară s'a văzut civilizată de o mână de oameni, dovadă lumea romană; nu s'a văzut încă o societate civilizată căzând în barbarie din contactul și amestecul cu o lume barbară. Acest lucru s'a crezut cu privire la căderea imperiului ro-

man sub invaziunea barbarilor, dar s'a dovedit astă-zî că cultura nu s'a stins nici o dată în Italia, Franța, Spania, etc.

Și notați că alta este starea de război și contactul cu popoare străine și dușmane, și alta este contactul între cetățenii aceleiași țări, însă numai cu deosebire de cultură și de stare socială. În această din urmă privință legea este fatală, cel cult influențează pe cel incult.

Fiind așa, și așa este, întreb: unde este pericolul sufragiului universal? Prin amestecul pe care am vorbit, sub regimul pe care îl propun, nu se va pierde un dram de inteligență, nu se va înăbuși nici o competență. Cei mai bine preparați pentru viața politică, pentru rezolvarea chestiilor sociale, își vor avea locul de onoare și sub regimul cel larg electoral, ca și sub cel strimt, ba poate mai ușor sub cel întîiu de cât sub cel al douilea. Adevărata direcție a afacerilor o vor avea tot cei mai apți și mai pregătiți. Siguranța Statului, civilizația, etc. nu vor pierde nimic. Voi veni la exemple pentru a se vedea că ceea-ce susțin teoreticește nu este de cât rezultatul experienței altor popoare.

Dar mi se va zice: «Foarte bine, de cât «ceea-ce propui tu este o simplă și deșartă «formalitate. Dacă și sub regimul celor mulți «vor domni tot cei puțini, dacă cu alte cu- «vinte, în colegiul cel larg de formă vor con- «tinua a exista tot colegiele cele vechii res- «trânse cari vor avea situația, la ce ar mai «servi un regim electoral în care cei mulți «nu ar intra de cât ca figuranți, fiind ins- «trumentele actualei clase dirigente. În acest

«caz e mai bine privilegiul pe față, de cât de-ghizat sub masca suveranității populare.»

Ei bine, lucrul nu este așa de loc ; va exista o mare deosebire între regimul sufragiului universal și acela actual. Reforma nu va fi o simplă formalitate. Și când am zis că cei puțini vor continua a imprima direcția celor mulți, nu am înțeles că vor imprima direcția de astă-zî, nici că actuala clasă dirigentă va fi stăpână peste situație păstrându-și ideile pe cari le profesează ea astă-zî.

Aastă-zî clasa dirigentă în politică se gândește în prima linie la interesele celor puțini și privilegiați ; sub regimul votului universal, diriguitorii mișcării opiniei publice vor trebui să se inspire din nevoile masselor populare. Numai cu această condiție cei puțini vor putea să dirigeze curentul. Cât despre recalitrânții cari vor persista a lucra numai pentru clasa veche dirigentă și nu vor ști să se inspire din noile condiții politice, aceia vor fi aruncați din mișcarea politică și nu vor mai avea nici o influență în Stat.

II.

Am arătat cum temerea cea mare a multora, anume că primind în un singur colegiu pe toți cetățenii fără deosebire de cultură, cei ignoranți și neculți ar stăpâni pe cei-l'alți, nu e de loc fundată. În adevăr, cum un ignorant ar putea atrage și mișca masele ? Cum un om incult ar putea electriza mulțimea asupra unor chestii în care nici ar îndrăzni

să vorbească? Mă mărginesc a vorbi teoretic. Ceea ce susțin însă, va căpăta o valoare decisivă când voi arăta cu probe, cu fapte luate din viața popoarelor cu sufragiu universal, că lucrul se întâmplă întocmai cum îl spun.

Dacă deci votul universal nu presintă acest inconvenient, care în adevăr ar fi grav, în schimb el are imense avantagii pentru cei mulți, pentru cei incuți, pentru cei năpăstuiți, și aici stă marea lui însemnătate, în aceasta se deosebește de colegiele înguste, chiar când ele sunt compuse din oameni mai mult sau mai puțin competenți.

Iată acele foloase. Mai întâi se restituște tuturor cetățenilor un drept inherent cu dânșii, acela de a participa la afacerile unei societăți, din care fac parte în mod egal. Al doilea, e drept că cei ce vor da impulsul cea mare vor fi tot alegătorii superiori ca cultură și inteligență. Dar câtă deosețire! Sub regimul colegiilor restrinse, cei puținii impun cu forța mișcarea, curentul, fără a căuta să convingă pe masse de eficacitatea măsurilor luate. Sub regimul sufragiului universal, elita intelectuală va căuta să facă să triumfe ideile cele mai cu caracter științific, uzând de persuasiune, silindu-se prin tot felul de mijloace, propaganda scrisă, cea de viu graiu, etc., ca să capete aprobarea celor mai puținii pregătiți. În acest mod, oamenii competenți sunt în vecinică agitare, nu au timp ca să ia alurile despotice ale claselor dirigente; de vreme ce la lie-care pas ei sunt nevoiți să stărue, să convingă, să atragă massele cari, cu votul lor,

decid în ultima instanță în partea cui este victoria.

Cu acest mijloc, politica devine o școală, unde cei culti și competenți inițiază la practica științei politice pe cei mulți și nepreparați. În adevăr, de vreme ce va fi nevoie ca toate chestiunile politice, economice, financiare, sociale, să fie tratate de partide și de oamenii politici înaintea marelui public; de vreme ce, cum am zis, marele public decide în ultimul resort, este vădit lucru că cei interesați în mișcare își vor da toate silințele, vor prezenta toate explicațiile, vor recurge la toate demonstrațiile pentru a avea câștig de cauză. Va fi un curs practic de știință politice și sociale, prin mijlocul căruia fie-care ignorant va înceta tot mai mult de a fi ignorant, iar nu că sub regimul colegiilor închise sub care, cu cât cine-va este mai ignorant cu atâta devine tot mai mult, din cauză că este îndepărtat de la discuția și de la participarea activă a afacerilor Statului.

Și cu această ocazie răspund și la o altă obiecție care obicînuir se face: Cum, să zice, voești să dai direcția politică unor masse inconsciente cari vor fi tot-d'a-una zestre guvernamentală? Unor oameni cari nu au nici o preparație politică?

Ei bine, nu. Lasă că, cum am zis, influența oamenilor independenți și culti nu se va știrbi de loc, prin urmare nu înțeleg cum situația ar deveni mai rea de cât sub actualul regim. Dar este ceva pe care îl uită dușmanii votului universal. Acel ceva l'am atins acuma, anume, că este o copilărie de a-ți inchipui că

massele populare vor rămânea tot-d'a-una așa de puțin pregătite ca acum. Din contra, practica drepturilor politice îi va iniția zilnic la viața creată lor din nou și cu cât vor fi mai amestecați intim la afacerile mari ale țării, cu atâta ei vor deveni tot mai demni de sarcina lor, chiar în cazul când consideri dreptul de votare nu ca un drept social nediscutabil, ci ca un privilegiu dat celor cari merită a'l practica.

Cine își închipuește că poate să facă din massele populare, cu sufragiul universal, orice pofteste și că ele sunt menite a fi vecinic instrumente, se înșeală amar. Exemplele din cele-l'alte țeri sunt dovadă.

Cine crede că este un alt mijloc de a iniția pe cetățean la viața politică de cât acela de a'l pune în poziție ca să-și poată exercita acele drepturi pe deplin, îl rog să mi-l arate. Eu nu cunosc altul.

În adevăr, cum voești ca un cetățean, căruia nu 'i se dă ocazie de a se gândi la chestiile țării sale, să se priceapă, îndată ce întreaga lui activitate este absorbită de munca pentru existență? Și nu este ridicul de a'l îndepărta de la viața publică pentru acest motiv, când știi bine că ținându-l vecinic departe de la afacerile Statului îl condamnă ca tot-d'a-una să fie în starea în care se află? Fie-care vede că cercul este vițios. Pe de o parte îi ceri cuiva ca să fie demn de sarcina de alegător, adăogând că numai atunci îi vei da acea sarcină când va fi demn. Este întrebarea, cum va putea fi el demn vre-o dată, dacă nu-î dai ocazia, dacă nu 'l pui în poziție de

a se iniția ? Aceste lucruri nu voesc să le știe reacționarii.

De aceea, cea mai bună, unica școală politică pentru a ridica nivelul moravurilor cetățenești, este votul universal, este amestecul tuturor la un loc, este practica zilnică a drepturilor electorale, este știința ce se capătă prin experiență în un domeniu de cunoștinți eminentemente experimental.

III

Este un avantajii pentru masele populare în stabilirea votului universal, care face pe d-nii politiciani din clasa dirigentă a nu accepta cu nici un preț sistemul electoral de care mă ocup. Iată-l: Am zis că în definitiv tot cei puțini, adică cei culti și mai competenți vor avea mare influență în sânul vastului și nemărginitului colegiu electoral.

Dar cum și subț ce condiții ? Iată marea chestiune. Elita, ca să zic așa, culturală a cetățenimei va avea primul loc în mișcarea politică, cu condiție ca ea să studieze și să propună soluțiuni în sensul și spre binele celor mulți, ai căror delegați intelectualii vor fi. Numai cu această condiție ei vor putea să-și mențină supremația și ascendentul lor de cetățeni mai pregătiți în afacerile sociale de cât cometanții lor. Sub sufragiul universal partide vor exista, lupte crâncene vor avea loc, politiciani vor fi, dar ceea ce va distinge pe partide și pe politiciani, va fi că cu toții, mai mult sau mai puțin, vor da bătăliele

lor decisive pe chestia intereselor politice și economice ale masselor. Chestiunile de la ordinea zilei sub sufragiul universal desbrăcat de orî-ce piedică, vor fi cele privitoare la populația cea mare și la nevoele ei. Propaganda va tinde la partide ca să caute a propune mijloace mai eficace pentru a remedia relele sociale și a rezolvi grelele probleme lăsate în părăsire până acum, de mîna de oameni care guvernează cele mai multe din popoare.

Iată marea deosebire dintre regimul electoral închis și confinat în o singură pătură socială și dintre acela al poporului însăși. Astăzi, de ex., la noi toate chestiunile fundamentale cari ating economia poporului însăși sunt sau lăsate de o parte sau escamotate. Astăzi, cu colegiele alambicate care le avem, fie-care ciocoiăș are curagiul de ași arăta ura sa contra masselor și cu toate astea poate juca un rol politic. Pentru ce? Pentru că organizația electorală este ast-fel în cât preponderența politică atîrnă nu de la cetățeni, fără deosebire de avere și de cultură, ci de la o clasă socială care în majoritate are interes de a fi în favoare ideile ciocoiășului. Cu mijlocul acesta poți fi reacționar, poți fi dușmanul celor mulți fără nici un sacrificiū, de vreme ce cercul politic este de-asupra curentelor populare.

Cu totul alt-ceva va fi sub regimul votului universal. Aș voi să aud atunci pe ciocoiăș exprimându-și disprețul lor contra maselor populare, aș dori să văd în parlament deputați sărind ca furioși când ar fi vorba de vre-o reformă democratică! Axa politică

s'ar deplasa sub regimul care il apăr, partidele s'ar transforma, însăși cele reacționare ar căuta să se popularizeze, cu riscul, la caz contrar, de a se vedea desființate sau discreditate. Iată marele folos pentru masse al sufragiului universal, iată dar în ce condiții elita intelectuală va putea avea ascendent și va dirigea massele.

Acest punct este acel care în realitate face pe classa dirigentă de a se opune unui larg sistem electoral. Nu este temerea că cultura și inteligența vor fi înăbușite în oceanul electoral; această temere nu poate exista de cât la unii naivi. Adevărata temere este ca nu formațiunile actuale politice, ca nu interesele clasei care are situația politică actualmente, să fie lovite de moarte, ca nu cum-va privilegiile abuzive în toate ramurile să înceteze, iar cei ce se bucură de foloasele lor să fie aruncați ca simplii muritori în căldura comună electorală.

Dar reacționarii nu îndrăznesc de a manifesta această temere, singura reală, singura fondată. Și pentru a combate votul universal precum și domnia masselor nu invoacă interesele lor periclitate, fiind-că egoismul lor s'ar vedea pe față. Ei recurg deci la alte arme: în numele culturii amenințate, în numele țerei periclitate, în numele civilizației și alte comedii de acestea ei vin și combat votul universal. Această rea credință este revoltătoare. Căci dacă ei ar veni și ar spune lămurit: «nu voim să ne perdem foloasele pe «cari starea actuală ni le dă», noi am recunoaște că au dreptate și că sufragiul univer-

sal va avea in definitiv acest rezultat. Lupta de classă la classă ar fi pusă lămurit și multe spirite sincere cari din motive deosebite, însă toate greșite, combat votul universal, ar pă-răsi lagărul exploatatorilor, căci ar înțelege ceea-ce îi doare.

Noi suntem mai franci. Noi declarăm că dacă dorim sufragiul universal nu este nu-mai ca o reparație a unei injustiții sociale de principii, ci voim că prin mijlocul lui masele populare să poată a-și îndeplini re-vendicațiile lor juste și legitime.

Nu amorul unei egalități absolute, în par-ticiparea la afacerile naționale, ne absoarbe exclusiv, ci convingerea că reformele popu-lare nu trebuesc să fi octroiate țerei din gra-ția și mila unei clase de cetățeni, ci ele tre-buesc propuse și realizate de însăși cei inte-resați, cu toată demnitatea pe care cauze așa de drepte o comportă.

E X E M P L E L E

I

Am tratat pe larg chestia votului universal, discutând una câte una toate obiecțiunile ce i-se fac și arătând că toate, dar toate, nu pornesc de cât din interesele meschine ale partidelor, cari se recrută din clasa dirigentă.

Acum vin la exemple, căci cititorii aŭ observat că m'am păzit de a da exemple și m'am mărginit la o discuție teoretică.

Apoi exemplele sdrobesc cu desăvârșire toate obiecțiunile dușmanilor acestui regim electoral.

Dacă s'ar potrivi cine-va la tot ce reacționarii invoacă contra votărei obștești și ar fi adevărate toate grozăviile cari susțin că vor decurge din acest sistem politic, ar trebui ca să vadă în țările cu sufragiul universal un spectacol spăimântător. Ar trebui să vadă acele țări prada ignoranței și a bandelor inculte, ar trebui ca averile oamenilor, persoana lor să fie date pradă mulțimelor inculte, ar trebui să vadă guvernele compuse din drojdiele societăței, confiscând averile

celor bogați, aruncând țara în aventuri internaționale, împedecând progresul și dând societatea în urmă cu câte-va veacuri. Dacă ar fi drepte și întemeiate acuzațiile ce se aduc votului general, ar trebui să vedem la țările cari să bucură de acest regim, elita intelectuală nesocotită, batjocorită, științele deconsiderate, specialiștii huiduiți și ideile cele mai baroce și mai cornorate triumfând.

Ei bine, toate acestea reacționarii pot să le vadă în imaginația lor, dar aiurea nicăerea. Așa, avem trei țări de prima ordine practicând sufragiul universal: Franța, Germania și Statele- Unite.

Unde sunt grozăviile de cari ne vorbesc dușmanii regimului ce apărăm? Să mi le arate. Franța sub acest regim politic și-a reconstituit forțele sale morale și materiale, a întemeiat definitiv Republica și este una din țările cu politică mai cuminte, cu reculegere mai serioasă. Ba ceva mai mult. Franța republicană și votantă universală, arată un spirit prea timid, merge prea încet pe calea progreselor sociale, evitând de a se angaja cum s'ar cuveni pe calea reformelor economice populare. Statele- Unite au ajuns la o prodigioasă dezvoltare culturală, industrială și economică. Și acestei mari țări, mai mult de cât Franței, i se poate reproșa nu un avânt desordonat pe calea chestiunilor sociale, ci, din contra, o rea voință chiar de a le aborda, neînțeleasă în mare parte sub regimul celor mulți, al masselor populare. Numai în Germania, deși monarhică, aproape autoritară, totuși chestiunea socială și economică este pusă în

mod mai lămurit și progresele democrației care vine în numele revendicărilor masselor, sunt vădite și nu va trece mult pentru ca succesul să fie aproape desăvârșit.

Ei! Suntem departe de grozăviile pe care votul universal le aduce în o țară!...

Este adevărat însă, că din cauză de împrejurări deosebite, lung de enumerat, sufragiul universal în nici o țară nu a dat ceea ce trebuia să dea. Masele populare neexperimentate nu au știut ca să se servească de acest admirabil instrument electoral pentru a căpăta dreptate în numeroasele chestiuni în care ele sunt nedreptățite. Ba chiar s'ar părea că experiența dovedește că democrația s'a înșelat punând prea multă speranță în acest sistem politic și că el este menit de a nu modifica mai mult organizația economică de cât cele-l-alte regimuri electorale. Eū însă persist a crede că sufragiul universal va da mai târziu roadele sale și că masele populare prin el, fără revolte și revoluții de strade, vor intra în drepturile pe care numărul, forța, inteligența lor reclamă.

Dar știu obiecțiunea care se face la noi specialmente. Când aduci de exemplu pe Franța, Statele-Unite, Germania, îndată ți să răspunde că în acele țări alegătorii sunt mult mai culți și mai independenți de cât la noi, și că, prin urmare, sufragiul universal ar fi la noi un adevărat dezastru, căci el ar deveni un instrument minunat în mâna tuturor guvernelor, ba că cu dânsul s'ar putea desființa libertățile și Constituția înlocuindu-se cu un regim cezarian.

INDEPENDENȚA ALEGĂTORILOR

I

O obiecțiune se face contra introducerii sufragiului universal la noi și trebuie să o spun, o obiecțiune serioasă, unica serioasă și în mare parte întemeiată, anume: că introducând acest sistem dai orî-cărui guvern un mijloc mlădios cu care să-și poată crea parlamente, autorități, instituțiuni, orî-ce ar pofti și să domnească fără nici o grijă.

Să vedem. Nu eă voiă susține că, cu introducerea votului obștesc, moravurile politice se vor înălța ca prin farmec, cetățenii vor deveni independenți și integrii la minut, că ingerințele și presiunile vor înceta și că parlamentele vor deveni expresia liberă a alegătorilor. Nu, aceasta nu va fi, căci independența și cerbicia electorală, onestitatea cetățenească, nu atărnă în mod exclusiv de cutare sau cutare regim electoral, ci de condiții sociale cari sunt d'asupra. Deosebite regimuri electorale nu pot avea de cât o influență secundară. Unele prin organizarea lor pot încuraja corupția electorală, precum acela al

colegiilor înguste și compuse pe categorii, altele fac mai grea conrupțiunea electorală precum sunt colegiile largi, altele pot împedica în mare parte corupția, dar câte odată dau mai ușoară ocazie la ingerințe și așa mai departe.

Prin urmare, să ne înțelegem, cei cari cred că eu propun sufragiul universal cu speranță de a stârpi toate bubele electorale, precum corupția, ingerința, slăbiciunea masei electorale și această stârpire să se facă repede de azi până mâine, aceia să înșală, aceia nu m'au înțeles.

Scopul meu este altul, anume, de a da țerei un regim electoral care cu timpul să dea și poate da admirabile rezultate, pe când cel actual, chiar presupunând că actualul este mai superior, — lucru ce contestez energic — încă este ceva fără viitor, ceva care nu tinde de cât la perpetuarea coteriilor și la apăsarea claselor populare.

De sigur că votul obștesc la început va fi întovărășit de oare-cari dificultăți, de sigur că guvernele noastre, cari sunt foarte puțin scrupuloase, vor căuta să tragă din acest regim profite ilicite și vor izbuti poate. Este posibil și chiar probabil că în cei întâi ani guvernele își vor putea crea parlamente servile, cum aceasta s'a văzut în Franța și cum să vede în Germania, de și această țară este pe punctul de a se emancipa complet politicește.

Toate acestea sunt posibile. Dar ce urmează de aci? Că nu trebuie introdus pentru aceasta votul universal? De loc. Și iată pentru ce:

Cei cari fac obiecțiunea cum că guvernele vor putea, sub regimul votărei tuturilor, face tot felul de ingerințe, și se opun, pe acest motiv, la introducerea lui, aū aerul de a crede cum că dacă preferă actualul regim celui ce'l propun, este din cauză că sub actualele colegii electorale ingerința lipsește, guvernele nu izbutesc a-și forma majorități parlamentare, nici nu pot face tot ce poftesc. Ei bine, aceasta este pur și simplu ridicul.

Căci aș înțelege, mai la urmă, să aperi cel mai îngust și mai absurd regim electoral și să nu 'l schimbi cu acela al sufragiului universal, când ai avea sub acel regim cel puțin independența electorală, cerbicia cetățenească, când guvernele ar fi neputincioase de a 'și crea majorități parlamentare și ar fi ținute în frâu de colegiele înguste dar viguroase. În acest caz mi s'ar putea zice: «e posibil ca «sufragiul universal să fie mai drept și mai «democratic, dar pe câtă vreme sub regimul «colegiilor înguste am independența electorală, am controlul, am libera expresie a alegătorilor și pe câtă vreme sufragiul universal ar face să perdem toate aceste calități, «apoi mai bine prefer să păstrez colegiele mele «independente, de cât să le înlocuiesc cu altele mai largi, mai echitabile, dar slabe și «neputincioase.»

Dacă lucrurile ar fi așa, dacă colegiele actuale electorale ar fi modele de cerbiec cetățenească, dacă experiența ar fi dovedit că guvernele sunt sdrobite de câte ori se încearcă de a le încălca, în acest caz mărturisesc că nu aș avea mare lucru de obiectat. Căci toată

lumea mi-ar spune : «foarte bine, foarte bine
«cu sufragiul d-tale universal, dar nu putem
«să desființăm colegii independente, cu tra-
«diții de civism și de onestitate, pentru a ne
«arunca în necunoscut.»

Dar este oare așa lucrul ? Colegiile noastre
electorale sunt ele dacă nu modele dar cel
puțin niște colegii tari, independente și cin-
stite ? Am nevoie să spun că nu, de o mie de
ori nu ? D'apoi care guvern a făcut alegeri și
nu a căpătat majorități zdrobitoare ? D'apoi
care guvern a voit să facă ceva, să treacă o
lege, să comită o enormitate și nu a isbutit cu
actualul corp electoral ? Am nevoie de dat
exemple ? Și nu sunt elocvente toate alege-
rile din urmă ?

Este neuzit lucru ca să ai un regim elec-
toral corupt, coruptibil și docil până la ani-
hilare, și totuși să te opui sufragiului uni-
versal tocmai pe ast-fel de motive. Este ab-
surd lucru ca după ce știi că ori-ce guvern
a făcut ce 'i-a plăcut sub actuala lege elec-
torală, să vii și să zici că ești contra votului
universal de teamă ca nu cum-va guvernele
să facă tot ce vor pofti. Dar până acum ce
ai avut ? Dar până acum ce au făcut guver-
nele ?

Tot ce se poate discuta este, dacă sufragiul
universal nu ar fi mai rău în această privință
de cât ceea ce avem.

II

Orî-cine va căuta să aprecieze în mod luminat chestiunea : ce este mai preferabil, din punct de vedere al moralităţii şi al independenţei chiar electorale, actualul regim electoral sau sufragiul universal, — va trebui să se pronunţe pentru acest din urmă.

În adevăr, regimul îngust electoral are toate defectele celui larg şi universal, plus alte defecte ale lui proprii, minus calităţile aceluia.

Aşa, ia să le luăm pe rând. Ca independenţă, amândouă sistemele, pentru moment, să echivalează şi aceasta în cazul cel mai rău pentru sufragiul universal — cu toate că fac o rezervă.

Zic pentru moment, fiind că este pozitiv lucru că sistemul votului universal nu ar trece mult şi ar face din alegători un corp compact, independent şi luminat. Sub regimul ce-l susţin, sunt elemente admirabile de caracter, independenţă, civism, ele nu sunt încă deşteptate la viaţa politică. Când prin propagandă, lupte politice, frământare zilnică, discuţie publică şi amestecul neîncetat în marele probleme sociale, corpul cel mare electoral va căpăta conştiinţa de valoarea şi de însemnătatea lui, atunci era ingerinţelor electorale, a ministerelor abusive, a parlamentelor servile, a unei clase ciococeşti, va dispărea pentru tot-d'a-una. Sufragiul universal în Franţa a fost la ordinea lui Napoleon al III-lea 20 de ani, dar, după acest trist învăţămînt, el şi-a căpătat vigoarea bărbătească

și măcar că în timp de alți 20 de ani el a suferit tot felul de asalturi de la pretendenți, Cezari în perspectivă, etc., el a rămas fidel convingerilor lui republicane. Mareșalul MacMahon a trebuit să cadă, cu ministerul său reacționar cu tot, față cu independența și cerbicia sufragiului universal, care, cu 10 ani înainte, servise totuși interesele unui Napoleon.

Massa electorală este perfectibilă ca ori și ce organism social. Un corp electoral slab, poate să devină cu timpul independent și conscient. Este o școală și pentru aceasta ca pentru ori-ce lucru, și școala, o știe toată lumea, că nu e alta de cât marea practică a drepturilor politice.

Cu sufragiul universal slab la început, știm unde ne ducem, ne ducem la o stare din ce în ce mai perfectibilă, la posesiunea de sine a poporului întreg.

Intreb însă, ce perspectivă poate avea un regim electoral bazat pe cens restrâns și îngust? Care poate fi viitorul unui regim care este rezemat pe nedreptate și trăește din escluderea a milioane de concetățeni?

Viitorul este că spiritul de coterie politică înflorește tot mai mult, iar independența dispare din zi în zi față cu mijloacele de corupțiune din ce în ce mai mare și mai atrăgătoare. Rezultatul este că, din sânul acestor coterii electorale, ies camere servile și incapabile și se nasc ministere ridicule, susținute de o pătură subțire de politicieni. Dacă noi nu vom lărgi colegiele actuale electorale, sunt convins că, peste 10 ani, în ele nu se vor

mai putea alege de cât cei cari vor voi să cumpere voturi. Vorbesc de colegiul I mai cu seamă. Ultimele alegeri au dovedit aceasta. Iată perspectiva ce ne aşteaptă. Colegii său slabe, ca cel al treilea, său corupte, ca cel întâiu!.....

Pe când sub regimul sufragiului universal se poate forma o şcoală politică, se pot stabili curente, se poate lupta contra corupţiunii şi a presiunii, interesând masele populare la reforme cari le privesc, deşteptându-le la viaţa politică folositoare lor; sub acela al sufragiului răstrâns nu poţi deştepta de cât pofte, nu poţi stimula de cât interese personale său de coterie. In cazul d'ântêiu, cel puţin există convingerea că vei avea un corp electoral tare; in al doilea nu poţi hrăni această idee, căci cu cât corpul îngust electoral devine mai luminat, cu atâta el devine şi mai corupt. Independenţa cea mare cetăţenească nu o poţi avea in nici un caz.

Să mai voraesc de moralitatea unui său celui-l'alt regim electoral? Regretatul C. A. Rosetti a pus in evidenţă faptul că singurul mijloc de a scăpa cât se poate mai mult de corupţia electorală, este suprimarea colegiilor înguste, admirabil de potrivite pentru o acţiune bănească. Aşa, astă-zî când alegerea unui candidat atârnă in colegiul întâiu de 10 voturi, poate să le cumpere; poate cumpăra 20, 30. Când însă un colegiu va fi de mii de alegători, aşi voi să ştiu cum se vor putea cumpăra atâtea voturi câte trebuiesc pentru a decide victoria? In tot cazul, lucrul va fi foarte, foarte greu.

Prin urmare, ca moralitate, ca independență, colegiul larg universal este preferabil stărei actuale de lucruri.

Până acum m'am pus în ipoteza cum că momentan colegiile de sufragiu universal vor fi identice, ca independență, cu cele de astăzi. Lucrul însă nu este tocmai așa; eu cred că sub sufragiul universal, de la cele întâiu momente, va fi mai multă independență.

III

Logic și riguros ar fi a crede că, amestecând la un loc — în un singur colegiu — deosebite colegii electorale, din cari fie-care luat în parte este slab, să urmeze că și colegiul ast-fel format să fie tot așa de slab ca cele vechi intrunite. Prin urmare, la întâia privire se poate crede cum că cu sufragiul universal nu se câștigă absolut nimic în independență și civism.

Am convingerea că este o eroare. Și iată de ce: Sub actualul sistem electoral forțele independente și energice ale masei electorale sunt imprăștiată în trei colegii. Această diviziune arbitrară are de rezultat a le reduce la neputință pe toate, a le neutraliza din cauza lipsei de legătură și de comunitate de interese dintre ele. De altminterea este știut lucrul că Primăriile, la începutul fie-cărui an, la această ocupație se dedau, trecând pe unii alegători din colegiul al II-lea — când au condițiunile cerute — în întâiul,

pentru a împrăştia mănuchiul electoral independent.

Ei bine, aceleaşi forţe exact numericeşte intrunite la un loc, ducând o campanie împreună, votând împreună, etc., prezintă o dezvoltare de putere cetăţenească mult mai mare, pe cuvântul că nici cea mai mică cantitate nu e perdută nici neutralizată prin diviziuni artificiale. De altminteră, ceea ce spun se bazează pe un principiu elementar fizic şi social.

Dar mi se va spune, că dacă concentrarea forţelor independente se face de o parte, de cea-laltă se face de asemenea concentrarea tuturor elementelor slabe, maleabile, electorale, prin urmare dificultatea fiind mai mare totul se reduce la starea întâiu de lucruri. Nu este însă aşa.

Să nu se creadă că elementele slabe unite la un loc, devin tot mai slabe, după cum cele tari devin tot mai tari. Aceiaşi lege domină totul. Puterile indoelnice, elementele maleabile electorale, unite, câştigă şi ele în forţă în aceeaşi proporţie, şi aceasta este evident. Aşa, altă rezistenţă opune un corp electoral slab şi restrâns, şi alta când, deşi slab, este numeros. Fie-care alegător îşi simte coatele mai libere, puterea de presiune asupra unui corp mare electoral împrăştiindu-se pe o mai largă suprafaţă, urmează că fie-care alegător — în teza generală — primeşte o ciocnire mai mică.

Exemplele nu lipsesc chiar în viaţa noastră electorală. Mulţi credeaŭ, cu ocazia reformei

electorale de la 1883, cum că desființându-se un colegiū și aruncând cotingentul aceluia în celelalte, prin urmare mărindu-le pe cele rămase, rezultatul va fi că toate colegiele vor perde din independență și din tăria lor. Fiecare își aduce aminte că pe tema aceasta opoziția de atunci a făcut campania.

Faptele au dovedit contrarul. Fiecare din cele trei colegii remase au căpătat mai multă tărie și independență. În special colegiul al II-lea era considerat ca condamnat, prezicerea nu s'a realizat. Din contra, acest colegiū are minunate elemente politice. Ceea-ce a dat încă o tărie relativă colegiilor întiiū și al doilea, de Senat mai cu seamă, a fost introducerea în sînul lor de elemente străine, elementul cult și luminat, profesiunile libere, doctorii, licențiații, etc.

Colegiul al III-lea a căpătat o însemnată forță electorală din momentul ce i s'a dat, pe lîngă țărani votători indirecti, și elementul votanților directi, cei cu patru clase primare, etc.

Aceste lucruri sunt necontestabile, amestecul alegătorilor de diferite categorii, realizat în ultima reformă, a dat fructe bune. A fost în mic o experiență pentru pregătirea sufragiului universal, cel puțin al colegiului unic.

Iată cum, indată ce cine-va își dă osteneala de a analiza conștiincios lucrurile, ajunge a le vedea sub o altă față. Din nenorocire, la noi analiza imparțială nu e tocmai în favoare, în privința cresurilor și a prejudețelor suntem o țară de curente. O idee respândită, cu greu iese din mintea chiar a celor mai

luminați, ideea că sufragiul universal ar slăbi situația politică, răspândită cu abilitate de reacționari, o vezi reproducă de oameni la cari nu te aștepti.

Am tratat chestia sufragiului universal cât se poate de larg și am căutat prin un paralel să dovedesc că această formă de votare dacă nu e mai bună, dar de sigur că nu e mai rea, pentru moment, și cu mult mai superioară mai târziu.

ÎNCHEERE

I

Votul universal are două feluri de dușmani: Unii sunt de principiu, reacționarii de toate nuanțele, cari văd o nenorocire în acest mod de votare, peste tot locul și ori când. Ei nu-l gustă în Franța, în Germania, nicăerea, ei nu-l primesc nici ca perspectivă îndepărtată în viitor. Cu aceia nu se discută, aceleora se va impune, în contra voinței lor, odată sufragiul universal.

Sunt însă alții cari admit în principiu sistemul, cari sunt partizanii lui, dar nu în momentul de față, ei cred că țara nu e încă pregătită pentru ast-fel de regim electoral, că moravurile politice nu sunt destul de coapte, etc. Mă refer, bine înțeles, la oamenii de bună credință, nu la cei ce invoacă acest argument ca simplu pretext de a înlătura chestia.

Ați observat un lucru? De câte ori este vorba de o reformă oare-care, tot-d'a-una se vor găsi mulți cari să obiecteze că este prematură. Aceasta stă în natura oamenilor timizi sau cari nu-și dau bine seamă de ceea-ce

se propune. Surprinși cu o propunere, neavând nici timpul, nici mijloacele de a o studia, ei preferă a cere amânarea sub plictisitorul și mult repetatul motiv că țara nu e pregătită încă! Natural că și sufragiul universal trebuie să fie salutat cu asemenea fastidioasă și timoroasă obiecție.

Dacă lumea politică, spiritele alese și hotărâte s'ar fi potrivit acestei categorii de oameni, așa numiți cuminiți, cari nu iubesc a brusca lucrurile, zic ei, apoi nici o reformă, dar absolut nici una cu un caracter mai fundamental nu ar fi avut loc. Societatea ar sfârși prin a pieri de prea multă cuminiție, care echivalează în multe cazuri cu anemie, păcătoșie sufletească.

Așa cu privire la votul universal. Când, mă rog, aş întreba, massa alegătorilor noștri va fi coaptă pentru introducerea votului universal? Când această reformă va fi potivită? Peste câți ani? Peste 10, peste 20, peste 30, când? La aceasta nici odată nu ți-se răspunde. Atât numai ți-se repetă că țara încă nu e pregătită !...

Dacă întrebă însă cum țara are să se pregătească, iarăși nu capeti ca răspuns mare lucru. Ți se spune că atunci când alegătorii vor fi mai luminați, mai independenți, mai nu știu cum. Dar toate acestea sunt chestii de apreciere; tot-d'a-una corpul electoral va lăsa ceva de dorit în o privință sau în alta. Căci cine își închipue că vom avea vr'o dată o massă electorală absolut fără defecte și slăbiciuni, se înșală amar. Acest lucru nu 'l găsești în nici o țară, și nu 'l vei găsi poate

veacuri întregi. Cu mijlocul acesta chestiunea votului universal poate să fie indefinit amânată din generație în generație. Căci urmașii noștri evident că vor fi mai exigenți în materie de calități electorale de cât noi, așa că ei vor găsi masa alegătorilor tot insuficientă, măcar că ea va fi realizat serioase progrese. Și așa mai departe, cum am zis, din generație în generație.

Adevărul este că chestia, după cum am arătat în capitolele precedente, se pune rău când se pune pe terenul meritului și al capacității. Ai o massă electorală, bună rea, această este, trebuie să lucrezi cu ea și să îi dai drepturile pe cari nu le poți refuza pe nici unul din motivele invocate.

Ș'apoi la noi este o particularitate care vine în contra obiecțiunii pe care o discut. La noi nu este vorba de a acorda dreptul de vot la o massă de cetățeni cari nu l'a avut încă, după cum se pune chestia d. ex. în Belgia. La noi de 25 ani toți contribuabilii de 21 de ani sunt votanți, cerând deci sufragiu universal nu cerem de cât modificarea legii actuale electorale și desființarea categoriilor arbitrare, masa electorală rămâne aceeași. Apoi nu este nedrept de a zice că o clasă de cetățeni care sunt alegători de 25 de ani, nu merită încă de a figura în același colegiu cu restul țării? Dar cum vroiți ca alegătorii țărani — căci de ei mai mult e vorba — să capete mai multă experiență și mai multă pricepere cetățenească când sistemul actual, modul de votare etc., îi condamnă pentru

vecie la un rol șters, la ceva pasiv, fără viață și fără voință?

Ș'apoi întru cât se cer calități mai superioare pentru votul universal de cât pentru regimul cenșitar? Din contră, înțeleg în un regim cenșitar să ceri condiții de capacitate și de avere, să fii dificil, dar sub regimul cel larg electoral, unde toată lumea trebuie să intre, întreb ce condiții se pot cere?

Nu, cu cât discuți chestia cu atât vezi că toate obiecțiile nu aū nici o valoare și că ele sunt sau simple prejudețe sau ascund sub ele o mare ură în contra claselor populare

II

Am tratat pe larg chestia sufragiului universal. Am căutat a' l justifica din toate punctele de vedere și am insistat foarte mult asupra actualității lui urgente. Noi radicalii nu primim ca să ni se vorbească de votul obștesc ca de ceva care este rezervat viitorului; el se impune astăzi și susținându-l nu o facem cum am face cu impozitul progresiv, care, evident, că mai are de așteptat până a fi introdus, grație intereselor clasei dirigente, ci il susținem cu ferma convingere că această reformă nu mai poate aștepta. Mai mult, noi nu prezentăm sufragiul universal ca o revendicare exclusiv radicală, ci ne adresăm și la alte partide liberale și le spunem că e de datoria lor să 'l înscrie și în programul lor. Sufragiul universal în alte țări a ajuns pro-

prietatea tuturor partidelor, de ce la noi partidul liberal nu 'și l'ar însuși ?

Vorbind de acest sistem l'am tratat în principiu, fără a mă întinde asupra deosebitelor modalități în care el să prezintă pe unde funcționează. Se înțelege că dacă ar fi vorba ca să intru în desvoltări în această privință aş avea multe de obiectat și de criticat. Așa, eu nu consider că Italia are sufragiul universal, când il bazează pe știința cetirei și a scrierei. De altă parte în Germania etatea de 25 de ani care să cere cetățeanului pentru a exercita drepturile sale politice este exorbitantă, este în același timp un mijloc de a înlătura vremelnice de la vot sute de mii de alegători. Dar diviziunea circumscripțiilor electorale, modul de votare, precum și acela de a determina majoritatea sunt atâtea puncte care ridică grave obiecții, pe cari le voi trata într'un alt studiu mai târziu.

Un lucru este urgent și pe acela îl semnalez, anume, tirania majorităților și anihilarea tuturor celor-l'alte curente sociale și politice cari nu pot la alegeri întruni egalitatea plus unul din numărul votanților. Această chestiune intră naturalmente în însăși organismul sufragiului universal.

Singurul mijloc de a face ca parlamentul să fie expresia completă a ideilor și curențelor din țară este ca legea electorală, sufragiul universal, să aibă la bază proporționalitatea. Altminterea alegerile pot fi chiar libere și parlamentul totuși nu va fi expresia de cât a unui partid, ceea ce nu e menirea parlamentelor.

Nu pot sfârși fără a face câte-va reflecții melancolice.

Presă noastră în genere, este prea absorbită de politica zilei, de animositățile dintre partide. Ea nu consacră destul timp pentru tratarea chestiunilor de principiu, care singure pot provoca curenturi în public.

Nu mai rămâne îndoială că evitând cu îngrijire tratarea chestiunilor de principiu, ai un public mult mai binevoitor, ale cărui idei nu le jignești întru nimic. Articolele de polemică nu deșteaptă animozități și protestări de cât printre politicieni, marele public le citește și se amuzează de toate.

Dar orî cum fie, și cu toate inconveniențele pe cari le prezintă tratarea chestiunilor sociale și economice, este de mare nevoie ca ele să fie abordate și date în discuția publicului.

CUPRINSUL

Introducere	pag. I—VIII
Adversarii sufragiului uni- versal.	« 9—15
Sociologia și Mulțimea	« 16—39
Distincții interesate	« 40—47
Averea și patriotismul	« 48—51
Averea și Cultura.	« 52—59
Influența Culturei.	« 60—70
Exemplele.	« 71—73
Independența Alegătorilor.	« 74—84
Incheere	« 85—90

